

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egysz. évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban.

II.

Összhang a kálvinizmus és a magyar ember jelleme közt. A kálvinizmus Magyarországon az első században.

Mint magának Kálvinnak a jelleme a tiszta erkölcsiségben, a higgadt nyugodt gondolkozásban gyökerező komolyság, de egyszersmind a mélységes emberszeretet: úgy a kálvinizmust a maga eredetében elfogadott népeknél is ezt az erkölcsi komolyságot látjuk; tehát komolyságot látunk a modorban és a tettekben egyaránt; elv- és jellemzilárdságot, mely a magánéletben, a társadalmi érintkezésben, az emberszeretet tényeiben, az egyház és állam kormányzásában mindig biztosan igazodik el az isteni törvények és tiszta emberi jogok szerint való cselekvésre nézve. Ott van a derék hollandus, a ki magának, egyházának, országának ügyeit olyan komolyan, szilárd biztossággal, szigorú elvek szerint intézi; Schweiz, mely köztársaságában az önkormányzatra teljesen érettnak mutatja magát; a puritán Skóthton, a hol az egyházi élet, tudomány, emberszeretet intézményei virágoznak, a mely a szigorú kálvini elveket úgy valláserkölcsei életében, mint egyházigazgatásában a magok tisztaságában alkalmazza; a francia reformátusok, kik a ledér, könnyű vérű, laza erkölcsű katolikus francia nemzetben evangéliomi életökkel, tevékenységökkel tiszteletreméltó látványt nyújtanak, szomorú elégtételt szolgáltatva a lemészárolt és kiüldözött hugonottáknak, egyszersmind mutatva a nagyságában is szerencsétlen francia nemzetnek, mivé lehetett volna a kálvinizmus szigorú, államfentartó erkölcsi elveivel. A kálvinizmusnak egyeseket és nemzeteket átható, átalakító hatalma nyilvánvaló.

Most nézzük a magyar ember jellemét, ott az alföldön, annak kálvinista magyar népénél. Ott van abban a jellemben az a végtelen nyugalom, az a csendes, szemlélődő komolyság, kevés beszéd sok értelemmel, a mindenütt ismert természetes, józan észjárással; ott van a puritán tiszta erkölcs, mely természete szerint undorral nézi a fertelmességeket, a hivalkodó ledérséget, pedig ezt a tiszta erkölcsöt is már igen közelről érintette a kor általános romlottsága, ferde gondolkozásmódja. Hanem a rég mult időkben feltaláljuk azt a magyart is, a kinek jellemével, gondolkozásmódjával, világnézetével, erkölcsiségével olyan szép összhangban áll a kálvinizmus. A történelmi nyomok elvezetnek bennünket egészen az ősmagyar sátoráig, melyben ül a kemény harcos magyar nyugodtan, méltóságteljes komolysággal, legfeljebb a lelkesedés lángja csapkod fel arcán és vonja be pírral homlokát, a mint megérinti szívét, érzelmevilágát a dicsének, mely az ő, vagy őseinek a tetteiről a hegedős ajkáról és kobzáról hangzik. A mint a történelmi nyomozások következtetni engednek, a magyarok őshazájában már fordultak meg dervisek Mohamed tudományával és térítő katolikus szerzetesek. Az egy Teremtőt ismerő és tisztelő magyar* az ő komolyságában, egyszerű, természetes eszejárásával a próféta tudományát és a szentekkel benépesített vallás predikálását türelmesen, de nagy felsőbbség és megvetés érzetével hallgathatta; ha megunt, egyszerűen csendes mosolygással otthagya. Éppen, mint korunkban a nem rajongó kálvinista a vándor nazarénus és baptista próféták predikálását.

* Megbocsát tisztelt barátunk, ha ezen állítása után három kérdőjelet teszünk. Jól tudjuk, hogy vannak sokan (Horváth Mihály, Szalai, Feszler, Bartal, Kállai stb. stb.) a kik unisono azt állítják, hogy az ősmagyarok vallása *monotheismus* volt: de ez ma már túlhaladott álláspont éppen úgy, mint az *Ipolyi Arnoldé*. Most mélyebben e kérdés fejtegetésébe bele nem foglalkozhatunk; de ha Isten éltet, valamikor megtesszük ezt is. Rég Szerk.

kérdés ez; van ennek mélyebb jelentősége, mely magyarázatát a királyi papság protestáns elvében találja meg. Ime: ezért nem kötöttem palástot tanácsbírói esküm letétele alkalmával! *E. L.*

— **Mindszenti Imre egyházibeszédeinek 3-ik kötete** megjelent s a munkás lelkész óhaja szerint e helyen hozzuk tudomására az érdeklődőknek, hogy előfizetéseket még mindig elfogad, Sajó-Kazán. Különben a műből egy példány hozzánk is beküldetvén, gondoskodtunk annak bírálatáról és ismertetéséről.

Szerkesztői üzenet.

Dr. V. S. ügyvéd. Kunhegyes. Bejött. Adni fogom. Már vártam rá. Hogy feltűnő ön előtt, hogy a heves-nagy-kunsági egyházmegye gyűléséről lapunkban referáda nem jelent meg, azt értem. De hát én előttem még feltűnőbb, hogy referáda nem küldetett be! Csak az ön leveléből értesülök, hogy ilyen gyűlések ott is szoktak tartatni . . . s egy a napokban is tartatott . . . ! En azonban semmit nem tehetek. Egy alkalommal már kifejtetem, hogy milyen nagy jelentősége van annak, ha a különböző egyházmegyék egymás dolgairól híven és pontosan értesülnek s ugyanakkor kérve-kértem a traktusokat, hogy nem én értem, hanem a közérdeklődés tanúságára sziveskedjenek az értesítésről gondoskodni. A többi egyházmegyéből — a mint látni méltóztattik — értesítések is . . . csak éppen onnan nem, a honnan a referátát a többek között ön is szeretné olvasni. Vajjon nem segíthetnénk ezen úgy, hogy ön lenne kegyes édes doktor ur az értesítés gondját magára vállalni? — **G. B. B. Ujfalu.** Adni fogom. Az ilyen dolgokról írj máskor is. Hogy vártatok? Köszönöm. Sok dolgom volt s immár egy hónapja, hogy szemgyulladásban szenvedek. De ezennel megigérem, hogy ha élek, újkör én fogok és akarok — felhívástokra — nálatok predikálni. A okat a jó öregeket pedig köszöntsd a nevemben. Nem feledkeztem el rólok: sőt sokszor el-elemeletem őket. Én évtizedek óta nem jártam B. Ujfaluban: mert ha jártam volna, bizonyára nem mu asztottam volna el őket személyesen felkeresni. A viszontlátásra.

Tartalom-jegyzék: A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban. Nagy István. — **Tárca:** Értekezés. Nagy Lajos. — . . . Mig időnk vagyon, mindenképp jól te gyünk, kiváltképpen pedig a mi hitünknek cselédivel. Gal. 6: 10. R. S. — „Mégis mozog a föld.“ Lánzy József. — **Közéletünk:** Egyházkerületi közgyűlés. — Lelkész értekezleti gyűlés. V. B. — **Irodalom.** — **Külföld:** Hollandia és Magyarország. Birtha József. — **Különfélék.**

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat.

Az illavai kir. országos fegyintézetben át-helyezés folytán megüresült ev. ref. lelkészi állásra, a melylyel a mindkét protestáns hitfelekezeti letartóztatottak valláserkölcsei oktatásának teendője, továbbá hivatali járandóság gyanánt 1600 korona évi fizetés és természetbeni lakás, esetleg törvényszerű lakpénz van egybekötve, pályázatot hirdetek.

Ezen lelkészi állásra, mely a m. kir. igazságügyi minister ur által kinevezés útján fog betöltetni, pályázni szándékozők a nagyméltóságú m. kir. igazságügyi miniszter urhoz czimzett szabályszerűleg bélyegzett s kellőleg felszerelt pályázati kérvényüket folyó évi december hó 15-ig alulirothoz küldjék be.

Kelt Komáromban, 1901. évi november 21-én.

Antal Gábor,
dunántuli ev. ref. püspök.

Hazánkban

a szolid czég mintaképeül jelölik meg *Neumann M.* Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiu és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hirnèvre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — úgy mindenkor — a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen úgy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghűlésből eredő betegségek gyakran utját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiakról pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert *Neumann M. czégnek* nagy raktára van *Debreczenben, Piacuteza 49. szám alatt.* A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel *Neumann M.* ruhatelepét.

Főüzlet: Budapest, Muzeum-körut.

Raktárak:

Arad, Kassa, Pozsony, Temesvár,
Kolozsvár, Nagyvárad, Pécs stb.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban.

II.

Összhang a kálvinizmus és a magyar ember jelleme közt. A kálvinizmus Magyarországon az első században.

Mint magának Kálvinnak a jelleme a tiszta erkölcsiségben, a higgadt nyugodt gondolkozásban gyökerező komolyság, de egyszersmind a mélységes emberszeretet: úgy a kálvinizmust a maga eredetében elfogadott népeknél is ezt az erkölcsi komolyságot látjuk; tehát komolyságot látunk a modorban és a tettekben egyaránt; elv- és jellemszilárdságot, mely a magánéletben, a társadalmi érintkezésben, az emberszeretet tényeiben, az egyház és állam kormányzásában mindig biztosan igazodik el az isteni törvények és tiszta emberi jogok szerint való cselekvésre nézve. Ott van a derék hollandus, a ki magának, egyházának, országának ügyeit olyan komolyan, szilárd biztossággal, szigorú elvek szerint intézi; Schweiz, mely köztársaságában az önkormányzatra teljesen érettnék mutatja magát; a puritán Skóthton, a hol az egyházi élet, tudomány, emberszeretet intézményei virágoznak, a mely a szigorú kálvini elveket úgy valláserkölcsei életében, mint egyházigazgatásában a magok tisztaságában alkalmazza; a francia reformátusok, kik a ledér, könnyű vérű, laza erkölcsű katolikus francia nemzetben evangéliomi életökkel, tevékenységökkel tiszteletreméltó látványt nyújtanak, szomorú elégtételt szolgáltatva a lemészárolt és kiüldözött hugonottáknak, egyszersmind mutatva a nagyságában is szerencsétlen francia nemzetnek, mivé lehetett volna a kálvinizmus szigorú, államfentartó erkölcsi elveivel. A kálvinizmusnak egyeseket és nemzeteket átható, átalakító hatalma nyilvánvaló.

Most nézzük a magyar ember jellemét, ott az alföldön, annak kálvinista magyar népénél. Ott van abban a jellemben az a végtelen nyugalom, az a csendes, szemlélődő komolyság, kevés beszéd sok értelemmel, a mindenütt ismert természetes, józan észjárással; ott van a puritán tiszta erkölcs, mely természete szerint undorral nézi a fertelmességeket, a hivalkodó ledérséget, pedig ezt a tiszta erkölcsöt is már igen közletről érintette a kor általános romlottsága, ferde gondolkozásmódja. Hanem a rég mult időkben feltaláljuk azt a magyart is, a ki nek jellemével, gondolkozásmódjával, világnézetével, erkölcsiségével olyan szép összhangban áll a kálvinizmus. A történelmi nyomok elvezetnek bennünket egészen az ősmagyar sátoráig, melyben ül a kemény harcos magyar nyugodtan, méltóságteljes komolysággal, legfeljebb a lelkesedés lángja csapkod fel arcán és vonja be pirral homlokát, a mint megérinti szívét, érzelmevilágát a dicsének, mely az ő, vagy őseinek a tetteiről a hegedűs ajkáról és kobzáról hangzik. A mint a történelmi nyomozások következtetni engednek, a magyarok őshazájában már fordultak meg dervisek Mohamed tudományával és térítő katolikus szerzetesek. Az egy Teremtőt ismerő és tisztelő magyar* az ő komolyságában, egyszerű, természetes eszejárásával a próféta tudományát és a szentekkel benépesített vallás predikálását türelmesen, de nagy felsőbbiség és megvetés érzetével hallgathatta; ha megunt, egyszerűen csendes mosolygással otthagya. Éppen, mint korunkban a nem rajongó kálvinista a vándor nazarénus és baptista próféták predikálását.

* Megbocsát tisztelt barátunk, ha ezen állítása után három kérdőjelet teszünk. Jól tudjuk, hogy vannak sokan (Horváth Mihály, Szalai, Feszler, Bartal, Kállai stb. stb.) a kik unisono azt állítják, hogy az ősmagyarok vallása *monotheismus* volt: de ez ma már túlhaladott álláspont éppen úgy, mint az *Ipolyi Arnoldé*. Most mélyebben e kérdés fejtegetésébe bele nem bocsátkozhatunk; de ha Isten éltet, valamikor megtesszük ezt is. Rég foglalkozunk e kérdéssel. Szerk.

Ő nem jön ki türelméből, mert érzi szellemi felsőségét, de józan eszének az a kifacamadott beszéd eszelősség.

A honfoglaló magyarnak halálmegvetéséről tudósítanak az egykori írók: Leó és Konstantinos Porphyrogennetos. Ezeknek írásaiból úgy áll előttünk az a korbéli magyar, mint a kit teljesen hidegen hagy a halálnak bármely kínos alakja azon eszmék, tárgyak mellett és miatt, mikért lelkesül. A magyarnak ez a halálmegvetése ott jelentkezik újra hatszáz esztendő után, de megtisztult, megszentelt alakban, midőn a jellemének teljesen megfelelő vallásalakot, a kálvinizmust megismerte és azt valósággal szomjuhozva befogadta: csendes lélekkel szenvedett kinokat és halált azért.

További összhangzó vonás a kálvinizmus és a magyar ember jellemében az alkotmányos érzék. Sokat halljuk és olvassuk, hogy Európában a legtokéletesebb alkotmányt is legelőbb az angol és magyar nemzet szerezte meg. Azonban e kettő közül is a magyar előzte meg a másikat. A magyar a mint legelőször feltűnik a történelem láthatárán, demokratikus érzületű és bámulatosan alkotmányosnak bizonyítja magát. Ő a maga józan, mondhatni: bölcs elméjével megérzi az egység, az ebből kifolyó erő megőrzése végett szükséges monarchia felállításának elodáz

hatatlanságát azonnal, a mint hazát foglalni elindul; és fejedelmet, urat, parancsolót választ magának Árpád személyében és családjában; majd királyi címet, méltóságot enged annak; kezébe roppant hatalmat tesz le, úgy, hogy a király ura az életnek és halálnak, ura minden magyar embernek; őt szolgálja minden magyar híven, hódolattal, személye előtté szent és sértethetlen. De ezt a roppant hatalmat természetesen nem egy hódító erőszakolta ki magának egy leigázott szolganemzet felett, hanem egy szabad nemzet adta azt meg önként szeretetből, józan politikai előrelátásból, talán még egy kis nemzeti hiúság és dicsvágyból is annak, a kit maga kebelében legkiválóbbnak talált; ezt, t. i. a királyt a legelső magyar emberré tette, a nemzet tette meg, jelképezvén azzal a nemzeti teljes egységet, melynek kicsucsosodása a királyság, de a mely királyságnak egyenlő jogu tagja a szabad nemzetnek minden fia, ezek és a király képezvén együtt az egységes magyar nemzetet. És hogy a magyar nemzet alkotmányos érzülete ilyen tiszta, kiforrott már ilyen korán, annak bizonyossága az, hogy ő soha, a zsarnoki önkény uralom idejében sem mond le, nem felejtkezik meg arról, hogy a királyi hatalmat a király kezébe ő tette le, hogy annak a hatalomnak forrása a nemzetben van. Ugyhogy a mikor II. Endre

TÁRCA.

ÉRTEKEZÉS.

(Folytatás.)

Azt kérdezhetné valaki, hogy ha igaz, aminthogy számadatok bizonyítván, igaznak látszik, hogy a két prot. felekezet ily nagy összeget áldoz évenként a közoktatásügyre, a melynek fejlesztése, előbbvitele kiváltkép az állam tiszte: méltányolta-e és miképpén méltányolta az állam a két felekezet ezen szolgálatát?

Ezekre a kérdésekre, ha az utolsó tíz évről, a mely alatt az állam a tanítói fizetések kiegészítése, korpótlékok megadása, középiskolák segélyezése, lelkészi congrua utalványozása által kétségtelen jelét és bizonyítékát adta némi elismerésének, méltánylásának, eltekintünk és ha figyelembe vesszük, hogy az említett hitfelekezeteknek milyen alárendeltség, vagy mellőzés az osztályrészüik még ma is: azt kell mondanunk, hogy még nagyon, de nagyon messzire vagyunk attól, hogy helyzetünkkel s az államnak irányunkban tanúsított magatartásával megelégedhetnénk.

Az állam és annak törvényhozása a tanügyi téren, tekintet nélkül a szegény prot. ker. vallásfelekezetek anyagi erejére, — hozza és hozta — az iskolai kiadásokat fokozó törvényeket!

Elrendelte, hogy minden néptanító, mindenütt legalább 300 frttal díjaztassék. Ez nem azért sérelem, mintha a jelzett összeg sok volna, mert az elrettentően

csékély, hanem azért, mert ez a szegény felekezetek rovására, azok megkérdezése nélkül mondatott ki; úgy hogy minden iskola fentartó, minden tanítói állomás után, melyet fentart, az országos tanítói nyugintézetbe évenként 12 frttal járuljon, még ha az állomás, esetleg betöltve nincs is; hogy minden iskolába járó gyermek ugyancsak az országos tanítói gyámintézet részére évenként 30 fillért fizessen s ezt az iskola fentartó egyház szedje be a szülektől.

Tanfelügyelők, tankerületi igazgatók nevezettek ki, hogy azok folytonosan keressék, kutassák a nép- és középiskolákban a hiányokat, s azok elenyésztését az iskolafentartókat, iskoláik bezáratásával, vagy azok nyilvános jellegének elvételével fenyegetődzven, szorgalmazták; meghatározottat a tananyag a tanítók, tanárok s az egy iskolában tanítandó növendékek száma; meg leit s meg van szabva, hogy az iskolaterem, milyen széles, hosszú, magas, világos, minő butorzatú, s felszerelésű legyen stb. stb.

Ezeken kívül azon földek adója is, melyek az egyház tulajdonát képezik s a lelkészek, tanítók javadalmazására fordítatnak emeltetett, s emeltetik folyvást; az egyházi s iskolai alapok, tőkepenzék után éppen úgy tőke kamatadót követel és szed az állam, mint az egyes polgárok tőkeitől, az illeték-egyenértéki adó, mely 10 évenként újabb becsü alapján állapítatik meg, mindegyre emelkedik, lelkészek, tanítók jövedelmi adója szintén; pedig azt mindenki tudja, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta, a lelkészi stolaris jövedelem megapadt s rohamosan apad. Egy szóval a közoktatásügyre tett nagy és súlyos áldozatokért, a melyek ma

zsarnok uralma, de legfőképpen nemzet-ellenes politikája nyilvánosságra hozta azt a szomorú tünetet, melynélfogva a király és nemzet utjai egymástól eltérhetnek, a király és nemzet közötti egység kettészakadhat: a nemzet nem késik királyát odaszorítani, hogy ez, az addig csak a szeretet, az egység érzete által biztosított alkotmány, nemzeti szabadság, függetlenség sérthetlenségét most már egy önmaga (a király) ellen kiadott törvénnyel, az ellenállás törvényével biztosítsa, védelmezze. Ez az u. n. Aranybulla 3. pontja, melynek értelmében és erejénél fogva a nemzet az alkotmány és esküszegő királynak fegyveres kézzel ellene állhat.

Már most gondoljunk a kálvinizmus egyház alkotmányára! Kálvin teljesen tisztán látja az emberi természetet és tudja, hogy az mindenütt és minden időben hajlandó az erőszakoskodásra, a zsarnokságra. Ugyanazért tudja, hogy tökéletes kormányforma sehol semmiféle társulatban létre nem hozható. Tudja, hogy a népuralom, a köztársaság is fajulhat zsarnokságra a tömegek zsarnokságára; viszont a királyságot is az isteni bölcsesség rendelkezésének tekinti, a helyzet, viszonyok és a nép jelleméhez mérten. Azonban a nép jogait, szabadságát, alkotmányát könnyebben biztosíthatónak véli a köztársasági államformában, a hol a nép akarata akadálytalanabban juthat

érvényre; a hol az eszményi elv, hogy t. i. a nép maga kormányozza önmagát, tisztábban jut kifejezésre. Vagyis a mit a magyar ember alkotmányos érzéke megérez és magának, mint államfentartó tényezőnek ezen hivatás teljesítéséért erélyesen, soha ki nem fáradva megkövetel, t. i. a törvények által korlátolt szabadságot, függetlenséget, emberi és állampolgári jogokat, azt Kálvin a Szentírás alapján, mint Isten rendelését tanítja és a kálvinizmus egyházalkotmányába, mint rendszert beviszi. A kálvinizmus egyházalkotmánya a népnek, miután arra neveltetett, önkormányzata, tehát olyan kormányzati forma, a melyben minden hatalom a népből nő ki, az ruházza fel a törvényhozás és kormányzás hatalmával azokat, a kiket önmaga kebeléből maga erre elválaszt és a kiktől ugyanaz a nép azon hatalmat vissza is veheti és másokra ruházhatja, ha azzal visszaélnek. Ez a kormányzati elv át-vive az államéletbe, lesz az u. n. demokratikus irány, a józan népszabadság, melyben kormányzó (uralkodó) és kormányzottak feltétlenül a törvény uralma alatt állanak, annak mindenik feltétlenül engedelmeskedni tartozik; az nem lehet ennek zsarnoka, elnyomója, ez attól a köteles tisztelet, engedelmisséget meg nem tagadhatja.

Nagyon könnyű megérteni, hogy rend, béke és ezeknek folyományaképpen zavartalan munka

is mindegyre súlyosodnak az állam részéről megfelelő méltánylást, elismerést, sem erkölcsi, sem anyagi tekintetben nem nyerünk; de igenis szenvedünk sérelmeket!

Ugy járt az említett két prot. hitfelekezet, mint az Arany J. költeményében említett szegény jobbágy, a kinek, midőn két kis kajla söréjén keservesen végezte a „vármegye robotját“ nehéz, nyikorgó szekerevel nem csak hogy kikellett térnie a fényes uri hintó előtt, hanem tőrnie kellett, a kocsis gunyját, midőn az a háj árának a megivását emlegette, valamint azt is, hogy suhogójával a két igás jószágon keresztül csapott!

Azt mondhatná valaki, hogy nincs igazságuk a két prot. ker. hitfelekezeteknek, midőn állítják, hogy a magyar állam irántok nem eléggé méltányos; mert az, éppen úgy viseli magát s éppen olyan követelésekkel lép fel, — tanügyi téren — a többi ker. felekezetekkel szemben is, mint ő velők szemben!

Hát ez igaz! Csakhogy ama felekezetek s ezek között kivált a legnagyobb, a róm. kath. éppen a magyar állam nagy jóakaratóból, oly gazdagságot, vagyoni bőséget élvez, a melynek birtokában könnyen megfelelhet, az állam által előirt kívánalmaknak, sőt, mint jótéteményese, minden, legkisebb panaszszó nélkül, köteles is megfelelni.

Az előbb említett hasonlatra visszatérve, az ő szekere erős szerkezetű, jó vasas jármű, igavonói erőteljesek, kocsisa nem rongyos, sőt jó, szép öltözetű s ha szembe jő rá az „uri hintó“ alig huzódik egy kicsit, a gunyolódást nem türi s az uri kocsis ostorcsapásait visszajuttatni kész!

Ezeket a jelenségeket látva, keservesen tapasztalva,

érezve azok kedvetlenítő hatását egyházainkra, a melyek szegénységgel küzdöve képtelenek saját egyházi, valóságos céljaik elérése és megvalósítása felé közeledni s így templomaik többnyire romladozók, disztelenek, egyházi szelvényeik szegényesek, vagy hiányosak, lelkészeik a csekély congrua mellett is, sanyarognak; az egyház külső és belső építésére eszközeik nincsenek; tagjaik, a kik a felszaporodott állami terhek mellett az iskolai kiadások folytán, mindegyre szaporodó egyházi tartozásaikat alig-alig tudják törleszteni, vagy róm. kath. okkák lesznek miután a róm. kath. egyházban egyházi adót fizetni nem kell, s vegyes házasság kötéseknel gyermekeiket is, hogy azokat könnyebben neveltethessék, taníttathassák, róm. kath. vallásuakká teszik, vagy pedig felekezetnélküliekké lesznek: mindezek az elszomorító tények igazolták, jogossá teszik a hazai két prot. ker. hitfelekezetnek az 1848. XX. t.-c. 2. és 3. §§-ai elvalahára életbeléptetésére irányuló törekvését!

Mert az csakugyan nem igazság, hogy míg a magyar prot. ker. ember a közoktatásügyhöz kétszeresen, először, mint egyháztagnak, saját hitfelekezeti iskolájának fentartásával, másodsor mint honpolgár állami adójának egy részével járul, addig a más vallásfelekezetű honpolgár, csak az utóbbit viseli. Csakugyan nem igazság, hogy az országos eredetű nagy uradalmak haszonélvezői, csak a róm. kath. és görög kath. klérus legyenek még akkor is, mikor a hon védelmében, — a melyre azok a birtokok jórészt adattak volt — többé részt nem vesznek, holott a protestánsok éppen olyan jó és hű polgárai a hazának, mint azok. Csakugyan nem igazság, hogy míg az imént említett

a köz javára, csak ott lehet, a hol ez elvet elfogadják és következetesen keresztül viszik. Ugyanebből következik, hogyha van, pedig van befolyása a vallásoknak, a vallási és egyházi intézményeknek az ember gondolkozásmódjára, jellemére, lelkületére, valamint az államéletre: úgy a kálvinizmusban sokkal több biztosítékot, támaszt nyer, bir az állami jó rend, szilárdság, mint a római katolicizmusban; nagyobb állam- és nemzet fentartó erő van abban, mint ebben.

Nagy István.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Közgyűlési karcolat. —

A magyar reform. Sion ősi szervezeti épsége, s ezen nyugvó függetlensége ellen újabb időkben intézett gyakori belső támadások — a gondviselő kegyelemből — örvendetesen megapadtak. Népiskolai államosítási ügy, mely csak pár év előtt is minden egyházkerületi közgyűlésen 8—10 számmal fordult elő a tárgysorozatban, a november 20. őszi közgyűlésen csak kettő volt. Ez is mindenik régi folyamatban levő. **Újabb államosítás engedélyesése nem kéretett.**

Az eddigi államosítások történetéből és ügyirataiból megállapítható tények igen tanulságosak. Az államosítások eddig — Istennek hála — a leg-

szegényebb. lelkész s rendszeren egy tanítóval rendelkező egyházakban történtek.

Az államosítások bevallott okai rendszeren a *szegénység*; a be nem vallott okok azonban — az eljárás mikéntjéből, s az állammal megkötött szerződésekből vonva le azokat — igen sokszor *subjectiv-természetűek*.

Kezdek a lelkészek és tanítók, vezetnek ugyanazok, végzik ugyanazok, s hasznát veszik ugyanazok; mert a megkötött szerződésekből mindig ki van kötve, hogy a vallástanításról az egyház gondoskodik, *s ezért külön díjazásban részesül*. A kinevezendő tanítónak, ki mindig az államosítandó iskola tanítója, megengedtetik illetve szerződésileg biztosítatik, hogy a reform. egyházban a kántori teendőket végezze, s ezért szintén *külön díjazásban* részesül, holott e teendőket eddig a lelkész rendszerint nem végezvén, érte külön díja nem is volt.

A jobbakat ingerelheti az a jóhiszemű, de tényleg hű reménykedés, hogy az iskolafentartás megszüntével többet lehet az egyház *belsőügyeire* fordítani, a mely általánosság alatt sokan csupán a lelkészi fizetést értik. Ezért aztán sokan a lelkészek közül az államosítást nemcsak nem ellenzik, hanem nyíltan vagy titokban előmozdítani igyekeznek.

A tanító pedig ha végezte is azt, a nagyon szegény egyházaktól külön díjazásban nem részesült azért.

Ezen kívül a lelkészeknek az iskolára vonatkozó cura pastoralis-féle teendője és felügyeleti kötelessége, mely eddig legalább erkölcsileg kötelezte, megszűnik, mert a *külön díjazott vallástanításon* kívül jövőben arra semmi tekintetben semmi gondja, semmi kötelessége, de még joga sincs.

A tanító pedig megszabadul a közvetlen közelében

római és görög katolikus klerus tagjai, az érsekek, püspökök, káptalani tagok majdnem fejedelmi háztartást, illetve udvartartást visznek minden kényelemben, bőségben daskalkodva élnek: addig a prot. püspökök a földi jólétet, kényelmet, bőséget hirtől is alig ismerik. Csakugyan nem igazság, hogy míg a róm. a g. kath. és g. keleti hitvallású püspökök mindnyájan tagjai a főrendiháznak, addig a prot. püspökök közül, csak a 3—3 idősebb lehet az, de még ezeknek sem enged meg e jog folytonos gyakorlását szerény anyagi helyzetünk!

Csakugyan nem igazság az, hogy országos ünnepek alkalmával mindig csak a róm. kath. egyház szerepel, mintha e haza földén prot. ker. vallásfelekezetek nem is élnének!

Csakugyan nem igazság az, hogy míg a róm. vagy g. kath. vallású honpolgár nem hordozza egyháza s iskolája fentartásának terheit, addig a prot. vallású honpolgár roskadozik az egyházi s iskolai adó terhe alatt, mert ezen a terhen, sem a tanítói, sem a lelkészi fizetések kiegészítésével, egy hajszálnyit sem könnyített az állam.

Miután mindezek az igazságtalanságok, a melyek tényleg megvannak s a melyek miatt a prot. ker. hitfelekezetek méltóan tekinthetik magukat ma is az állam mostoha mellőzött gyermekeinek az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §§-ainak végrehajtása által megszüntethetnek: ezért kell ezt sürgetnie folytonosan a két prot. ker. hitfelekezeteknek, ezért célozza ezt, közelebb a prot. hitfelekezetek kebelében ismét megindult s éppen ezért igazolt, jogosult mozgalom! Ezért kell e mozgalomhoz ne-

künk, a mi lelkészi körünknek és egyházmegyénknek is, egész lelkesedéssel csatlakozni!

Azoknak,* kik az 1848. évi törvény életbeléptetése helyett a mint az több felől hangoztatik, az eddigi államsegélynek teljebbemelésével megelégednek, mert féltik az egyház önkormányzati jogát az autonómiát, ajánlom, hogy vegyék figyelembe azt az áldozatot, melyet a tanügyért a két prot. hitfelekezet hozott és hoz s ahoz képest, ahoz mérten kérjék a segélyt és pedig az egyház, mint iskolafentartó testület részére s ekkor az egyházi autonómia sérelméről szó sem lehet, az iskolai autonómia pedig jórészt, már úgy sincs meg!

Mint fentebb kimutattam a két prot. ker. hitfelekezet több, mint 4 millió forintot fordít évenként a közoktatásügyre; tehát ez összeg felének megtérítését méltán kívánhatja magának az államtól úgy, hogy azt szabadon, esetleg tisztán egyházi, vallási céljaira is felhasználhassa, de egyszersmind kötelezi magát iskolát a törvény kívánalmainak megfelelőkké tenni!

Vagy teljesül a prot. felekezetek óhajta, s jogos törekvése celhoz jut s a törvény, mely 53 év óta irott malaszt, végrehajtatik, vagy nem teljesül.

Ha teljesül s ennek következtében megszűnnek az említett sértő igazságtalanságok, prot. hitfelekezeteinkre kedvezőbb, jobb jövő derül: akkor bételik a Jeleűések könyvének (8. r. 14. v.) mondása rájuk nézve: „Ezek azok, a kik jöttek a nagy nyomoruságból; a kik vannak az Istennek széke körül és szolgálnak neki éjjel és nappal; nem éheznek többé és nem szomjuhoznak

* A kik közé azonban én nem tartozom.

Szerző.

levő, rendesen gyűlött papi felügyelettől és gyámkodástól, megszabadul a lenézett presbyteriumnak, a rettegett egyházmegyének és egyházkerületnek fegyelmi nyomásától s távol a hivatalos — tanfelügyelői — felügyelettől, felszabadult lelkének teljes mohóságával élvezi a szabadságnak, s ha neki tetszik s mérséklete megengedi, a szabadoságnak, s a volt zsarnokaival való egyenlőségnek kábitó mámorát s új állása pénzügyi előnyeit.

Voltak olyan szegény egyházak is, melyek a mások támogatására föltétlenül rászorulva voltak, s anélkül fönn nem állhattak, de azok *legnagyobb része* is jó akarattal s némi segítséggel megmenthető lett volna.

Tehát tényekkel bizonyítható s bizonyított dolog, hogy nem annyira, nem föltétlenül, mindig, s nem egyedül a mi kikiáltott szegénységünk oka iskolánk államosításának, egyházunk ősz ereje megsemmisítésének.

Miért hát, hogy lassan ugyan de, *számtani pontossággal* veszünk és pusztulunk s mint oldott kéve széthull egyházunk?

Mert a *közöny*, e pusztító korszellem rombol, de nem épít; öl, de éltetni nem tud; a hithűség és áldozatkészség haldoklik *az egész vonalon*; pedig „hidegség emberben, mint egész természetben, minden tenyészet gyilkosa“ (Kölcsey).

Látván látjuk, hogy szegény egyházaink miként vergődnek, miként vivják a legrettenetesebb harcot az őket elárasztó hullámok között; miként nyújtják felénk a küzdéstől s a kétségbeeséstől összesugorodott karjait, kapkodva a mentő szalmaszál után is; hallván halljuk kétségbeesett, s kétségbeeső kiáltásait mi előtt a jeltelen hullámsírba alá merülnének. Most is volt a jelen közgyűléshez benyújtva a legnehezebb helyzetben levő egyházmegyének egy ilyen esdeklő, a kétségbeesés és életfentartási ösztöntől sugalló szózata: a beregi egy-

házmegye indítványa az „Egyetemes iskolai alap“ megteremtése iránt, melynek célja az ilyen küzdő egyházakat iskolai segélynyújtás által az egyház egyetemének megtartani, mely célra e szegény egyházmegye saját pénztárából 260 koronát ajánlott fel. A rendkívül fontos indítvány az 1848. XX. t.-c. mielőbbi végrehajtása reményében mellőztetett. A nemes mag ugyan az utra hullott: de az anyagiakban szegény *beregi egyházmegyétől az összes egyházmegyék feletti elsőbbséget, s az utókor elismerésének kossoruját e tettéért senki el nem ragadhatja.* Addig is hirdessék ezt e sorok.

Még ez örök szép indítvány boycottálása előtt közvetlenül az én esekélységem azon s a beregivel hasonló indítványt tette, hogy a „*zsinattartás és tárgyaitól*“ előterjesztett határozati javaslatot egészítsük ki, hogy: tekintettel az egyházi törvény 258. és következő §§-aira, az egyházunk *megegyezésére és fejlődésére szolgáló* azon célok közzé, melyek megvalósítását az egyes egyházközségek, egyházmegyék és egyházkerületek saját erejükből nem képesek eszközölni, 259. §. b) pontjába vételessék fel „*a tanítói fizetések kiegészítése*“ és a 264. §. megváltoztatása mellett az *egyház közalapi évi járulék* felemelése s annak egyénekenkénti a 265. §. megváltoztatásával igazságosabb t. i. a vagyonarány szerinti alapra fektetése. Indítóok: a már létező, de külső segély nélkül fen nem állható egyházaknak megtartása — iskolák építése, fentartása a tanítói fizetések kiegészítése — így az államosítás megakadályozása által.

(Folyt. köv.)

Padrah Sándor,
kir. közjegyző, egyházkerületi képviselő.

többé.“ s az, a mi szintén meg van írva: hogy „az igazság felmagasztalja a népeket;“ akkor a prot. ker. hitfelekezetek a magyar állam és annak kormánya iránt örök hálaforrássá lesznek kötelezve s még inkább, mint eddig törekednek a haza boldogulását előmozdítani!

Ha nem teljesül, ha az a törvény tovább is írott malaszt marad, az lesz, a mi a reactio félelmes előnyomulása folytán nem éppen lehetetlen azon esetben, nehogy a gyermekért maga az édesanya essék áldozatul, nem mara l más mód a megélhetésre a prot. felekezetek előtt, mint fájdalommal bár, de megvalni szeretett szívében táplált gyermekeitől az iskoláktól s átadni azokat, — a lelkész-képző intézetek kivételével — mind az államnak, hadd dajkálja, táplálja tovább őket úgy, a mint jónak látja, mi pedig csak a vallaserkölesei érzelmeiket, hitfelekezeti öntudatot fogjuk azokba járó növendékeink szívében szerető gondjainkkal ápolni! De ez esetben is, mint mindig, mióta csak létezik magyar protestáns és református egyház, igyekezünk édes magyar hazánknak, nemzetünknek hű fiai lenni s mint ilyenek a zsenge nemzedékek szívébe a ker. hit égi virága mellé, beplántáljuk a hazaszeretet szent érzelmét is!

Igen! mert tenéked élned kell óh hazám! örökké, mint tavasz virulnod! Különbben omladékidon reszketve fognánk szét omolni.“ (Kölcsey.)

Konyár, 1901. okt. 18.

(Vége.)

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

A vallás és közoktatásügyi miniszter 63,675. sz. alatt közli fötiszt. püspök úrral a közös hadügyi kormány 1901. ápril. 12-én kelt 2266. sz. átiratát, melyben ez tudatja, miszerint a munkácsi ev. ref. lelkésznek, az ott állomásozó ev.ref. vallású katonaság lelkigondozásáért évi 60 koronánál magasabb díjat nem ad, s mert e katonaság részére külön istenitiszteleket nem tartatott, s mert a lelkész a múlt 1900. évben sem temetést, sem keresztelést, sem esketést nem végzett, tehát sem a kántor sem a harangozó szolgálatot nem teljesített, az általa kiutalt 60 korona évi díjazásnál magasabb összegről szó sem lehet; ez átirat csatolása mellett felkéri a miniszter a püspök urat, hogy a közös hadügyi kormány ezen határozatát Sütő Kálmán munkácsi ev. ref. lelkészszel közölje, a netalán szükséges intézkedéseket tegye meg, s ezek eredményéről őt értesitse. Egyházkerületi közgyűlésünk a közös hadügyi kormány intézkedésének tudomásul vétele mellett, azon nézetének ad kifejezést, hogy a cs. és kir. közös hadügyminiszter rendelkezésében, mely szerint az lelkészeinknek a katonaság lelkigondozása körül tanúsított működéséről számlaszerű évi kimutatást kíván, az ev. ref. lelkészi állás tisztességére sérelmet lát; a sérelem még fokozódik azzal, hogy a kívánt kimutatás a katonai hatósághoz püspöki hely-

behagyás és megerősítéssel ellátva felterjesztetvén, ez a felterjesztést kívánó hadügyi kormány által tekintetbe nem vétetett, s a munkácsi ev. ref. lelkésznek, évi szellemi fáradságát, mit ő e katonaság lelkigondozása és erkölcsi nevelése körül végzett, 60 korona alamizsna díjjal kellőleg jutalmazottnak tartja. A cs. és kir. hadügyi kormány határozatát Sütő Kálmán munkácsi ev. ref. lelkésszel azzal közli közgyűlésünk, miként tetszésére bizza e 60 korona el vagy el nem fogadását, azonban mindenik esetben elvárja, és megkívánja tőle, hogy a munkácsi ev. ref. vallású katonaság körüli lelkesítő teendőket ezentúl is, a hivatását érező és tudó ev. ref. lelkész buzgóságával végezze, s a midőn közgyűlésünk ez intékedésről vallás és közoktatásügyi kormányunkat értesíteni határozza, azon reménnyel van eltelve, hogy a miniszter ur ő méltóságának sikerülni fog meggyőzni a közös hadügyi kormányt a munkácsi ev. ref. lelkész működése iránt elismerést és méltányosságot nem tanúsító intézkedéseinek tarthatatlan voltáról.

A megszerkesztett határozati javaslat szóról szóra így hangzott s így emelte azt határozati erőre a közgyűlés. Mi a magunk részéről csak helyeselni tudjuk, hogy egyházkerületünk a hadügyi kormány ilyen eljárása mellett is elvárja a munkácsi lelkéستől, hogy a katonák lelki gondozását az eddigi buzgósággal teljesítse; sőt azt is tudjuk, hogy ez elvárás nyilvánítása nélkül is a legodaadóbb készsége teljesítette volna azt. Még azt is helyeselnék, ha a valóban bántóan csekély díjazást lelkészi állása méltóságával összeférhetőnek nem tartván, azt igénybe sem veszi. De szükségesnek tartottuk volna, hogy egyházkerületünk egyidejűleg feliratot intézzen a hadügyi kormányhoz, melyben a református lelkészeknek a katonák lelkigondozásával teljesített munkája fontossága kellően fel lett volna tüntetve, s reá lett volna mutatva arra az érdekre, mely a katonák lelki szükségletének kielégítését követeli. Föl kellett volna mutatni, hogy ilyen eljárással a református lelkészi szolgálatainak remunerációja a napszámos munkanapi zsoldjának nivójára van alácsúszva, a mi annál sérelmesebb, mert hiszen a római katolikus papok szolgálata ezzel szemben sokkal megfelelőbben van dotálva. Hát valóban a „jog törvény és igazság“ korszakának idején több méltányosságot vártunk volna! Vajha egyházkerületi elnökségünk körültekintő bölcsesége a határozatban kontemplált értesítést ilyen irányú kommentárral kísérré.

A földművelésügyi miniszter 4820—901. számú leiratában arról értesíti egyházkerületünket, hogy „A madarak hasznáról és káráról“ című művet egyszerű levelezőlapon való megkeresésre a lelkészeknek és tanítóknak megküldi. A leirat örvendetes tudomásvétele mellett a lelkészek és tanítók figyelmét a miniszteri ajánlatra felhívja a közgyűlés. Dr. Szabó Sándor s-patakai jogtanár „Pénzügyi kodex“ című műve az érdeklődők pártolásába ajánlatik.

A „Fonciere Pesti Biztosító Intézet“ debreceni főügynöksége annak előrebocsátásával, hogy egyházkerületünkkel 12 évre kötött szerződése a jövő évben immár lejár, az eddigi szerződés megújítására vonatkozólag ajánlatot tesz egyházkerületünknek. Közgyűlésünk az elnökséget kérte meg, hogy a lehetőségig kíséreljen az eddiginél is kedvezőbb szerződési feltételek nyújtását, az eredményről adjon értesítést a tavaszi egyházkerületi közgyűléshez.

Az egyházkerületi ügyész kéri, hogy mivel a László Albert-féle ügyben újabb adat merült fel, melyet még nem dolgozhatott fel erre az időre, jelentését a

tavaszi közgyűlés idejére halaszthassa. A közgyűlés a kérelmet teljesítette.

Tárgyalás alá vétetett a bírósági ügyviteli szabályzat terve.

A nyomtatásban megjelent munkálat felolvasottnak tekintetvén, általánosságban elfogadtatott. A részletes tárgyalás alkalmával a 86. §-ra terjedő szabályzatnak minden egyes §-át kiváló figyelemben részesítette a közgyűlés, így aztán a pontonként való tárgyalás nem csak az első, de a 2-ik napi ülésének is sok idejét vette igénybe. Igen sokan többrendbeli módosítást hoztak indítványba, a melyeknek azonban igen nagy része a tervezet készítőjének magvas indoklása következtében mellőztetett. A tárgyalás befejeztével Ritoók Zsigmond bihari egyházmegyei gondnoknak s kir. ítélőtáblai elnöknek a közgyűlés a kiváló szakértelemmel készített ügyviteli szabályzat készítéseért elismerését s köszönetét fejezte ki, s több ízben lelkesen megéljenzte őt. Ezenkívül elrendelte a szabálynak kellő számú példányban való kinyomtatását s valamennyi egyházhoz való megküldését.

Sass Béla aljegyző olvasta a f. évi július 2-án és nov. 13-án tartott főiskolai igazgatótanács-ülés jegyzőkönyveit. Ezeknek rendjén örvendetes tudomásul vette a közgyűlés Dr. Szeremlei Bélának és Dr. Csürös Ferencnek gymnaziumi tanárokká történt megválasztását, kik a tavaszi közgyűléskor megválasztott Zalányi Jánossal együtt a gyűlés előtt ezuttal letették a hivatali esküt.

A gymnaziumi és tanítóképezdei tanárok közt eszközölt fizetésfokozatba való két újabb beosztást helyeslőleg vette tudomásul közgyűlésünk. Ezek után következett a gazdasági tanács jegyzőkönyvében foglalt határozatokról szóló terjedelmes jelentés tárgyalása. A több rendbeli kisebb-nagyobb fontosságú ügyek elintézésére vonatkozó gazdasági tanács-végzések az igazgató-tanács javaslatához képest jóváhagyásban részesültek. Nagyobb emóciót keltett a gazdasági tanácsnak az igazgató-tanács részéről is helyesléssel fogadott az az indítványa, hogy a főiskola tulajdonát képező t. dadai ingatlant adja el az egyházkerület. Erre okot az a sajnósa körülmény adott, a melynél fogva az ingatlanra évenként fordított kiadások következtében oly kevés a tiszta jövedelem, hogy ezzel szemben a remélhető vételár mint kamatozó tőke közel kétszeres jövedelem képződését biztosítja. Gróf Tisza István egyházmegyei képviselő ellenzi az eladást, mert meggyőződése szerint a főiskola, mint végtelen időkre élni hivatott erkölcsi testület nem helyezheti el tőkéjét egyoldaluan csupán kamatozó tőkében; indítványát, hogy az eladás, illetve értékesítés részleteiről, feltételeiről a tavaszi egyházkerületi közgyűlésre a gazdasági-tanács kimerítő jelentést tegyen, a közgyűlés egyhangulag magáévá tette.

Helyben hagyta a közgyűlés a főiskolai pénztári hivatalnak azt az eljárását, melynél fogva az 1900—1901. évi számadásban a pénztári maradványt annak képződéséhez képest jövedelem és átfutó természete szerint distingválta, s meghagyta, hogy a szerzett tapasztalatok alapján mutatkozó kedvező jelenségekhez képest a közszükségleti és tanszéki alapok tőkéit is vonja be a közös tőkekezelés rendszerébe; 1901—2. évi záró számadást már ilyen rendszer alkalmazása mellett készítse el.

Az Armós Bálint családi alapítványának életbeléptetése, és Sinka Sándornak felügyelő-tanárul való megválasztása helyeslőleg vétetett tudomásul, csupán az ösztöndíj-alapítvány szélesebb körű meghirdetése rendeltetett el jövőre nézve.

A Kanyó-alapra Pálur Miklós hittanhallgató vétetett föl, s az alapítvány jövedelmének kezelése számadásra való kötelezettség mellett az akadémiai igazgatóra bízott.

A különböző főiskolai igazgatói és dékáni jelentések helyesléssel, több részökben örvendetesen vétettek tudomásul. A kisebb jelentőségű egyébként nagy számmal levő ügyek ellátása után sor került a hosszabb idő óta vajdó s a főiskolánk jövő sorsát mélyen érintő ugynevezett korszerű fejlesztés kiváló fontosságú kérdésére is. Sass Béla, az ujonnan választott egyh. ker. aljegyző, mint a főiskolai igazgató-tanács előadója, a nála mindenkor tapasztalt rokonszenves hangon sok sikert biztosító korrektséggel végezte előadói nehéz tisztét. Az ugynevezett ad hoc bizottságnak a korszerű fejlesztéssel foglalkozó terjedelmes előterjesztése, melyet a főiskolai igazgató-tanács elfogadván, határozati erőre ohajtott emelni, s mely csaknem szóról szóra azonos dr. Bacsoni Lajosnak lapunk korábbi számában említett munkálataival, a közgyűlésben a rendesnél nagyobb méretű diskusszióra adott alkalmat.

A vitát Kiss Albert egyházkerületi tanácsbíró, gazdasági tanácsos és a főiskola igazgató-tanácsának a deb. egyház részéről megválasztott tagja kezdte meg. Felfogása szerint az ügy nincs még úgy előkészítve, hogy a felett érdemileg már most határozni lehetne. Az igazgató-tanács munkálatait ki kellett volna nyomatni és minden közgyűlési tagnak megküldeni. Neki erős aggodalmi vannak az iránt, hogy a munkálathoz kontemplált fejlesztés keresztülvitelére a kellő anyagi erő rendelkezésre állana. Annál fogva a kérdés érteleme céljából halasztási indítványt proponál.

Uray Imre, a beregi egyházmegye gondnoka humoros közbeszúrásokkal teljes beszédben szólal fel az igazgató-tanács javaslata ellen. Nem barátja a páraleosztályok tovább fejlesztésének, mert nekünk nem lehet feladatunk a más vallásúak gymnáziumi oktatása. (A római vallásúak ennél messzebb néznek. Azok befogadják míg csak lehet, a zsidót is, s aztán okkal-móddal ezen az uton is tért foglalnak. Szerk.) Nem helyesli, hogy a gymnáziumi tanulók részére internatus létesíttessék (hát aztán tanítóképzőintézetünk és theologiai akademiánk honnan nyer növendékeket? Szerk.) Az államsegélyt perhorreskalja, (külön hozzá szólunk) mert annak a révén főiskolánk a magyar királyi állam kezére jut. Nem fogadja el a tanári korpótlékok kiegészítésére vonatkozó előterjesztést sem, s érvelése közben több ízben hangos derűtséget keltett, de a mit nem az érvek el fogadhatóságának, mint inkább azok speciális voltának révén ért el. Egyébként a felszólaló egyházmegyei gondnok mindenkor méltányolandó állásfoglalását ez uttal is egyházi és iskolai autonomiánkat féltékenyen őriző atyai gondossága jellemezte és mi nem vesszük tőle, a felekezeti iskolák fentartásáért rajongva küzdőtől távolról sem zokon, ha humorával olykor-olykor érzékenységünket érinti is.

Gróf Tisza István kijelentette, hogy ő közel áll a halasztási indítvány elfogadásához, s jelen alakjában nem fogadja el az igazgató-tanács javaslatait.

Dóczi Imre egyházkerületi gymnáziumi felügyelő szerint régen érzett szükség kielégítéséről van itt szó, a mely elől kitérni immár alig lehet. A ft. egyh. kerület évek hosszú sora óta több rendbeli határozataiban sürgeti, hogy különböző hatóságai adjanak valahára olyan javastatot, mely a hova-tovább összegyüremelő fogyatkozásokat elenyésztesse. Régóta elevenen érzett seb várja itt a gyökeres gyógyítást. Ime most odáig jutottunk, hogy az igazgató-tanács kimerítő előmunká-

latok alapján, s bizonyos határig menő számítástételek mellett elvi kijelentést tesz, s azt kéri, hogy ehhez képest hozzon az egyházkerület is elvi jelentőségű határozatot. Akarja-e az egyházkerület a korszerű fejlesztést? ha igen, akkor már most határozni kell. Ha az európai kulturállamoktól messze elmaradni nem akarunk: ki kell egészíteni, illetőleg folyósítani kell azokat a tanári korpótlékrészleteket, melyeknek érdekében a ft. egyházkerület már évekkel ezelőtt határozott. A szó 12—13 év óta áll a debreceni főiskola szolgálatában. Ez alatt az idő alatt bőven tapasztalta, hogy az egyh. ker. küzd ugyan a fejlesztésért, igyekezett is valamit tenni, de még eddig nem nyult bele egyszer sem erősen a megoldásba. Ez a késedelmeskedés, habozás immár megteremtette Debrecenben a római katolikus főgymnáziumot. Ha mi idejében felkaroljuk főgymnáziumunknak, s abban a páraleosztályoknak a fejlesztése érdekét: Debrecen városa társadalmának figyelme ide irányul, itt lesz lekötve. Mai helyzetünkben három ut áll előttünk. Vagy külön gymnáziumot állítunk fel állami segéllyel, de erről szólni sem akar, vagy újabb párhuzamos osztályokat szervezünk vagy elzárkózunk. Hát ezt az utóbbit már megkíséreltük. De — kérde — mi van folírva a mi főiskolánk épületének homlokzatára? Már az sem engedi meg azt, hogy innen csak egyetlen egy felvételre jelentkező tanulót is visszautasítsunk, ha különben a felvétel egyéb feltételei nem képeznek akadályt. Nem áll az, hogy a párhuzamos osztályok nehezé vagy épen lehetetlenné tenék az adminisztrációt. Swájc, Franciaország iskoláiban 4-5 párhuzamos osztályt találunk, s nincs reá eset, hogy a túlszűfoltóság bekövetkezését a jelentkezők elutasításával háritánák el, hanem újabb meg újabb párhuzamosok berendezésével segítenek a szükségesen. Ez a tanügyi politikája a magyar államkormányának is. Míg ezelőtt nem is régen alig 80 párhuzamos osztály existált a hazában, ma azoknak száma felül áll a 200-an. Főiskolánk e nemű kiáltó szüksége a tavaszi egyh. ker. gyűlés idejére sem lesz jobban látható.

Hogy internatusunkat modernizálni kell már végre valahára: azt itt senki se fogja tagadni. A tovább haladásnak itt ez az alfája. Tanügyi céljainkra, muzeumiaink számára nincs elég helyünk, könyvtárunk régóta szorong; a köztisztasági fogyatékoságok miatt önmagunk s a világ előtt untalan pironkodunk kell; nem mulik el év, hogy azért intést ne kapnánk. S mivel e bajokon legkönnyebben, — mondhatná egyedül — az internatus kitelepítése által segíthetünk: megéreltnek látja a kérdést arra nézve, hogy az igazgató-tanács javaslatai elfogadtassanak.

Szell Kálmán esperes közbenő indítvány elfogadását ajánlja. Az egyházkerület esztendő 6ta adja a megbízásokat, mert érzi, hogy itt csaknem az intézmény fennállása van meg támadva. Így óriási rakás terv gyűlt össze, a mely ma már az egymás vállán áll, egymás hátára torlódott. Még kiigazodni is bajos ma belőle. Az igazgató-tanács az egyházkerület akaratának megismerése előtt nem mehetett abba bele, hogy kimerítő számításokkal álljon elő. Ma azonban láthatja, hogy a köznevezet már is a javaslat elfogadása felé hajlik, mert általánosságban ebben kulminál eddig majd minden nyilatkozat. Azt indítványozza tehát, hogy vétessék le a kérdés napi rendről, s kimerítő számítások, részletesebb kidolgozások mellett adja be az igazgató-tanács a javaslatot a tavaszi egyh. ker. közgyűléshez.

Ritók Zsigmond, a bihari egyházmegye gondnoka úgy látja, hogy az előtte szóló indítványának el

fogadásával még jobban el lenne odázva a megoldás. Már pedig ő azt óhajtja, hogy éadjunk célt mielőbb. Hogy a főiskolai tanárkar annyira lelkesedik az ügyért, azt a maga részéről is igazoltnak tartja; úgy érzi, hogy vele van az egész egyh. kerület, ezt bizonyítja a terjedelmes munkálat s a határozati javaslat felolvasása után emelkedett tetszés-zaj. Ezért őket megrovásban részesíteni nem lehet. Ő melegen óhajtja, hogy a többi kérdések ellátása mellett a tanári korpótlékok is folyó-sittassanak, hiszen ennek fedezete fel van mutatva a munkálatban. Uray gondnokkal szemben egészen ellen-tes felfogásból indul ki: *tanárainkat jól kell fizetni*, hogy így jó tanerőket nyerjünk.

Ő is úgy tartja ugyan, hogy egészségesebb fejlődés volna, ha gyermekeink közül a gyakorlati életpályák felé hasonlíthatatlanul többen törekednének. De azt kérdi, hogy ha a párhuzamos osztályokat beszüntetnők, vagy tovább nem fejleszténők: elérhetnők-e ezzel azt, hogy mérsékeltébb számmal választanák a gymnaziumi oktatást igényelő életpályákat? Mi lesz abból, ha református főgymnaziumaink nem tudják befogadni a jelentkező protestáns ifjakat? Elmennek a katólikus és állami gymnaziumokba. Ott pedig aligha nevelnek nekünk buzgó protestáns érzületű ifjakat. Érdeklünk az, hogy értelmi erőnk nőjön, és ne csökkenjen. Fejleszténünk kell hát a párhuzamos osztályokat, hogy innen egy jelentkező tanuló se szoruljon ki, el kell osztatnunk mielőbb a mai túlszűfolttság következtében jelentkező hátrányokat. Azonban úgy látja, hogy még ma nem tudunk úgy határozni, hogy azt is tudnók, hogy mit érünk el határozatunkkal. Bár milyen régi a baj: őt az nem rettentí vissza attól, hogy éppen most tartózkodjak még az elvi határozat kimondásának sürgetésétől, melynek végre is haszná ninc, de kára lehet. Nagy dolgokra sok idő kell. A kérdés most nagyot haladt a tovább fejlődés útján, s csak egy lépés lesz a megvalósításig. Ezt a lépést tegyünk meg azzal, hogy tüzetes számítás-tételek céljából adjuk vissza a munkálatot az igazgató-tanácsnak, s terveit várjuk be a tavaszi közgyűlésre.

Uray Imre félreértett szavait magyarázza. Ő csak azt akarja, hogy ne neveljünk proletárokat, ne szaporítsuk ezeknek a számát. Ő állásánál fogva kénytelen taníttatni gyermekét, s ezt abban a reményben teszi, hogy végre is csak ragad reá valami. De nem akar újabb lehetőséget nyújtani a párhuzamos osztályok szaporításával arra, hogy az is tanuló legyen, a ki különben társadalmi helyzeténél fogva minden nehézség nélkül gyakorlati életpályát választhat magának.

Sinka Sándor főgymnasiumi igazgató hangsúlyozza, hogy olyan fogyatkozások állanak fenn, a melyek már nyomoruságszámba mennek, annál fogva a megoldást tovább halogatni nem lehet. A ki ismeri itt a helyzetet, mikor az épület ablakai egymásra hullanak le, mikor a tantermek szűkek, s a folyósókkal együtt sötétek, mikor az adakozó ifjuság, közönség tőkét hord össze, hogy pl. a szépművészeti s philologiai muzeumot megalkossa, s mi tehetetlenül állunk, mert erre helyünk nincs, sőt meglevő gazdag gyűjteményeinkkel sem helyezkedhetünk úgy el, a mint azt a didaktikai tekintetek követelnek: az nem lehet a halogatókkal egy nézetben. Disputálhatja valaki a már elhatározott korpótlékok jogosultságát: de a debreceni főiskola tanári testülete soha se szolgált meg arra, hogy valaki azt kísérelje meg, hogy azt ezen a réven talán neveltség tárgyává tegye. Olyan felfogást, elvet, hogy a ki nem fér a gymnasiu-munkba: az menjen iparra, a demokratikusok nem fogadják el magokénak. A mi főgymnasiumunk létszá-

mában csak 7%-ot képez a más vallásúak száma, pedig ezeknek nálunk való gymnasiumi képzése nem csak anyagi, de ennél fontosabb érdeket is jelent.

Ajánlja, hogy az igazgató tanács javaslatait egy-től-egyig fogadja el az egyházkerületi közgyűlés.

Padrah Sándor egyh. megyei képviselő arról van meggyőződve, hogy a túlszűfolttság kikerülésének más módja is van: gondoskodjunk levezető csatornákról, a vidéki gymnasiumok kiépítésével.

Domahidy Elemér nem akarja a kérdést mélyebben taglalni, de annyit lát, hogy ime már rendelkezésre áll valamelyes pénzösszeg. Állapodjunk meg azért előbb annak felhasználása kérdésében. Ő ugyan nem fél attól, hogy az építkezésre államsegélyt vegyünk igénybe, de attól tart, hogy hasztalanul adnánk az elnökségnek megbízást a segély kieszközlése céljából, mert hiszen az államkormány elsőben is azt fogja kérdezni, hogy mit akarunk? mibe kerül az építés? Mi van már reá készen a birtokunkban?

Gróf Dégenfeld József főgondnok nagy sajnálattal venné, ha a kérdés megoldását az egyházkerület elodázná. Hiszen az ügy elég régi; visszas lenne, azért ha a kerület a maga sok felhívása után ő maga halasztaná el most a döntést. A korpótlék akár a korábbi határozatokat, akár az igazgatótanácsnak a gazdasági tanács t. rvezetén alapuló számításait tekintjük, ma már kérdésbe se jöhet. Azt mondani ki, hogy elvileg nem döntünk: ez egyértelmű az elodázással. Az igazgató-tanács az elvi határozat kimondásával azt akarja elérni, hogy lássa, hogy a kerület az alapot, amelyen ő elindult, helyeseli. Erre az alapra nézve már ma nyilatkoz-nia kell. Hiszen midőn az igazgatótanács a város-hoz s az egyházhoz való fordulással akarja megbízni az elnökséget: már ezzel kijelentette azt, hogy az állam-kormány elé a segély érdekében addig nem lép, míg a lehető erőket számba nem veszi. A főiskola jólfelfogott érdeke azt követeli, hogy határozzunk, s emeljük határozati erőre az igazgató tanács felterjesztése végén proponált határozati javaslatokat.

Még több rendbeli, kisebb-nagyobb felszólalással kiléven merítve a tárgy, az elnökség egyenként bocsátja szavazás alá a tétéleket, s a szavazás megtörténte után a következő határozatot enunciacija:

Egyházkerületi közgyűlésünk, midőn az alábbi pontok alatt felsorolandó szükségletek fedezetül a 393/1901. sz. gazdasági tanács-végzés első részében, az I csoport 4. tételszám alatt kitüntetett építendő pénztári járulékot, 12.750 koronát, kimutatja s a gazdasági tanács ide vonatkozó tervezetét, melyben főiskolánk, gazdasági tanácsának csak a célba vett 1901. július 1-sei határidőnek most még meg nem határozható időre történt eltolásával járó módosításokat lesz majd feladata megtenni, elfogadja és határozati erőre emeli, egy-szersmind:

1. az 1897. évi 183. sz. egyházkerületi végzés 1. pontjában megállapított fölemelt korpótlékok életbelép-tetése, valamint a főiskolai ének és zenetanár s a főiskolai tornatanár ugyanazon egyházkerületi végzésünk 1 c) pontjában meghatározott fizetése még hiányzó részletének folyóvátétele iránti intézkedéseket az alábbi 4. pont alatt érintendő internatusi kérdés érdemleges megoldásáig elodázza;

2. egy új gymnasiumi tanszéknek 1903. szeptem. 1. leendő felállítását kimondván, utasítja a gymnasiumi tanári kart, hogy ez új tanszék szaktárgyaira vonatkozó véleményét a pályázati hirdetés szövegével együtt, az 1902. évi őszi egyházkerületi közgyűlésre, igazgatóta-

nácsunk utján, terjesze föl, hogy e tanszék az 1903. év tavaszán betölthető legyen; egyszersmind megbizsa a főiskola gazdasági tanácsát, hogy az új tanszék javadalmát főiskolánk 1903/4. évi költségvetésébe állítsa be;

3. a László Albert féle 2000 koronás járulékot az anyakönyvtár céljaira folyóvá tevén, megbizsa a főkönyvtárnokot és tanárkari közös gyűlést, hogy annak jövőre miként leendő felhasználása iránt, előbbi ide vágó határozatok figyelembevételével is, igazgatótanácsunk utján terjeszszék be javaslatukat;

4. a bentlakásnak főiskolánk főépületéből való teljes kitélepitését s a főépületnek pusztán tanügyi szükségleteink céljaira leendő felhasználását főiskolánk korszerű fejlesztésének nélkülözhetlen előfeltételül tekintvén s egy egységes főiskolai internátus létesítését óhajtott tartván, mielőtt e kérdésben véglegesen határozná, utasítja a főiskolai igazgató-tanácsot, hogy az egységes internátus épületének tervezetét, valamint az intézet felállításának és fentartásának költségvetését készítse, illetőleg szakértőkkel készíttesse el, utasítja, hogy e célra az építkezési állam segélyt eszközölje ki, egyszersmind keresse meg Debrecen szab. kir. városát különösen építkezési anyagok adása, valamint a debreceni ev. ref. egyházat jelentékenyebb építkezési segély nyújtása céljából s eljárásáról tavaszi egyházkerületi közgyűlésünkre tegyen jelentést és javaslatot.

5. utasítja az igazgató-tanácsot, hogy további új paralel osztályok állítása, illetőleg tanszékek létesítése iránt a megállapítandó-szükséghez képest Debrecen szab. kir. városat és a debreceni reformált egyházat keresse meg, egyszersmind az egyházkerületi költségvetést készítő bizottságtól véleményt kér, hogy egy új gymnasiumi tanszék költségeit egyházkerületi pénztárunk nem fedezhetné e?

(Folyt. köv.)

A vésztői lelkészválasztás.

(Ennek lefolyásáról és eredményéről „Különfélék” című rovatunkban adunk hirt Reá vonatkozólag azonban vettük a következő felszólalást).

Nagytiszteletű szerkesztő ur!

Egyik népes alföldi egyházunkban a lelkészi állomás a közelebbi napokban lön betöltve. A ki meg lett választva kétszeri szavazás és nagy küzdelem után, éppen egyik erdélyi egyház lelkésze. Boosásson meg nagytiszteletűséged, ha e választást nem tartjuk az illető egyénre nézve dicsősségteljesnek. Adatokra hivatkozhatnánk, hogy ez a jelölt ur a választást megelőzőleg törvényellenesen kunyorálta ki levelekben a szavazatokat. Sőt a socialista egyesület elnökét, két levelében is: „Szeretett elvtársának” címezzeti, de a ki nem hitt a rókanak és nem ment lépre.

Miután mi, kik, 27 szótöbbséggel szemben, a választásnál kisebbségben maradtunk, kérelmezni akarjuk a választás megsemmisítését, azon alázatos kérés-sel fordulunk nagytiszteletű egyházkerületi tanácsbíró urhoz:

Méltóztassék becses lapjában nyilatkozni, hogy vajjon ez eljárása a megválasztott lelkésznek nem ütközik-e az e. törvények 233 §-a a) pontjában minősített vétséghez és ha bűnösnek találta, alkalmazható lesz-e vele szemben az e. törvények 234. §-a.

Egyébiránt egyik levelének ide vonatkozó része így hangzik: „Csak egyszerűen arra kérem tisztelt uramat, ha érdemesnek ítéli ez állásra, úgy hathatós

támogatásával, *szavazatával* ügyemet elsősegíteni sziveskedjék.”

Szorongva várjuk becses nyilatkozatát.

Több választó.

* * *

Nyilatkozatra lévén a fentiek szerint felhívva, mindenekelőtt sajnálatomat kell kifejeznem a felett, hogy a vésztői egyházban az annyira óhajtott és szükséges béke még mindig nem állott helyre s a mint látszik, ismét szaporodik egygyel a megfélebbezett lelkészválasztások száma. Valóban az efféle választások rendén hova-tovább mind sürűbben jelentkező harcokra, panaszkodásokra gondolva, alig-alig nyomhatom el azon meggyőződésemet hogy lelkészválasztási törvényeink sem jők; hiveink sem elég érettek s van valami deficiencia tisztársaink egy részének erkölcsi felfogásában is. Ezt egész általánosságban mondom és sem a jelen esettel, sem személyekkel természetesen vonatkozásba nem hozom.

A mi a felvetett, kérdést közelebről illeti, arra nézve akár pro, akár contra nyilatkozni nagy hiba volna. Ilyet a szerkesztő sem tehet, de még kevésbé a bíró, kinek esetleg ez ügyben majd ítélnie kell. Ez efféle ügyek ugyanis rendesen annyira szövevényesek, hogy lelkiismeretesen ítélni még akkor sem könnyű, mikor a hivatalosan megejtett vizsgálat adatai már felderítve s egytől-egyig mind előttünk vannak. Mi módon mondhatnék hát én véleményt ma, mikor a történetekről csak annyit tudok, a mennyit fentiekben „Több választó” közlésezt?

Önök, — úgy látszik — a lelkészválasztási törvényeket jól ismerik. Már most, hogy követtetett-e el törvény-sértés, és ha igen melyik §-ba ütközik az? azt eldönteni legelső sorban, — *sőt csakis egyedül* — önök vannak hivatva. Önöknek nincs szükségök idegen információra, mely reám nézve végre is csak egyoldalú lenne; önök saját szemekkel láttak; tényekre építhetnek . . . de az én állásfoglalásom könnyen tökéletlen lehetne s mint mondani szokták csak *beugrasztaná* önöket! Csak tanulmányozzák hát azokat a §-kat, fontolgassák a tényeket; hallgassák meg lelkiismeretüket, igyekezzenek elfogulatlanul ítélni . . . s ha úgy látják jónak, ám éljenek a jogorvoslattal, a törvények értelmében ezt tehetik . . . de engemet az *előleges* állásfoglalás kötelezettsége alól mentsenek fel. Szerk.

A szeretet munkája B-ujfaluban.

Folyó hó 13-án egy igen szép, és mindenkit mélyen megható ünnepély ment végbe nálunk. Ugyanis tiszteletes Zih Sándor szeretett lelkészünk kezdeményezése s buzgólkodása folytán 60 szegény iskolás gyermek — vallás különbség nélkül — részben s egészben téli ruhával látatott el. A ruhakiosztás az ev. ref. templomban történt reggeli istenisztelet alkalmával, hol előbb tiszteletes Némethy János s. lelkész ur igen szép alkalmi imát mondott s azután Zih Sándor lelkész ur, megható remek beszédben méltatta a közönség áldozatkészségét és ezutánra is kérte a szegények gondozását s gyámolítását.

Szép elismerő szavakban köszönte meg a gyűjtő hölgyek fáradhatatlan buzgalmát. A gyermekek örömet gyönyörködve szemléltük a téli ruha kiosztása alkalmával. Hiszszük, hogy ezen most megkezdett jótékony-ság ezután még inkább fokozódik. Hiszszük, hogy mindég

örömet ad az, a kit az ő szive szabad akarata hajt adakozásra.

A gyűjtő hölgyek nevei s az eredmény a következő. Szilágyi Gabriella 59 k. 65 fill. Szabó Mariska 46 k. 80 fill. Veress Margit 26 k. 60 fill. Erdőhegyi Jolán 16 k. 60 fill. Nagy Erzsike 14 k. Kovács Mariska 22 k. Kovács Gizuska 20 k. Bartha Emma 12 k. 2 fill. Fényes Ilonka 11 k. 1 fill. Dobos Lenke 12 k. Szabó Ilonka 9 k. 49 fill. Székely Gabriella 8 k. Fényes Margit 7 k. Karácson Irén 6 k. 90 fill. Trajánovics Juliska 5 k. Takács Aranka 4 k. Mágnáni Ibojka 2 k. Tüdös Eteika 1 k. Borsi Ilma 1 k.

Továbbá: Sárreai népbank 50 k. Takarékpénztár 40 k. Kinter Mihály 10 k. Jánki Balog Julianna 10 k. özvegy Sipos Sándorné 10 k. Biró Bálint 5 k. h. Pozsór Istvánné 3 koronát adományoztak.

Az ev. ref. elkészíti hivatalhoz több jószivü adakozó által 21 korona adatott be.

A szegényeknek ezen gondozásáról, egyházi életünknek fokozottabb ébredéséről, a mai korban, mikor a klerikalizmus, éppen a szegényebb osztálynál halász el sok lelket, sokszor meg nem engedett uton, módon, szükségét éreztem, hogy erről tudósítsalak s hogy a belmissiónak nagyhangú követelői lássák meg, hogy, mint folyik a szeretet munkája közöttünk s egyuttal kérve arra, hogy ennek közzétételére becses lapodban helyet adni sziveskedjél.

Berettyó-ujfaluban, 1901. nov. 19.

Gulyás Bálint
ev. ref. fi-tanító.

IRODALOM.

Beköszönő egyházibeszéd elő és utó imával.

Irta és elmondotta: F. Varga Lajos nagyrábéi ev. ref. lelkész. Ára 40 fillér. A tiszta jövedelem jótékony célra fordítatik. A termékeny fának egy újabb gyümölcse, a magosan szálló léleknek egy frissebb virága. F. Varga Lajost megszoktuk szakadatlan munkában látni. S művei megérdemlik az átolvasást. Ugy is mint historikus, úgy is. mint predikátor úgy is, mint stylista úgy is mint gondolkodó fő s úgy is, mint byblicus keresztyén messze kimagaslik ő a közepes felett. Azért nem mondunk semmi meglepőt, ha kezünk alatt levő beköszönő egyházibeszédét is úgy mutatjuk be, mint a mely egészen méltó az író jó hangzásu nevéhez. Először áll hivei előtt s tájékoztatja ezeket arra nézve, hogy mit akar és mit fog előttük élte fogytáig hirdetni? Semmit és senkit mást, hanem csak a „megtartó, megszabadító és megszentelő Istent“ Ez a beköszönő egyházibeszéd tehát nem egyéb, mint bizonyágtétel a Szentháromság egy örök Istenről. Dogmatikus beszéd erkölcsi konsequenciákkal. Hozzá a textust az ószövetségből veszi (Ézs. 40, 9.) a mi természetesen az író munkáját megnehezíti. A Szentháromság titkának mélységeibe nem az ó, hanem az újtestamentom napjának a sugarai világítanak be. Jobb lett volna tehát textust az evangéliumokból keresni. Így a beszéden egy kis textusba való erőszakos bemagyarázás konstatálható. A beszéd azonban, mint fentebb említünk így is jó s ez a kifogásunk legfeljebb csak homilétikai szempontból irányadó. A mi a két imádságot illeti: alkalomnak megfelelő, s az egyházibeszéddel összefüggő mindakettő. Ajánljuk a füzetet az érdeklődők figyelmébe.

A „Vasárnapi Ujság“ november 10-iki száma 29 képpel s a következő tartalommal jelent meg: „Három új püspök“ (István Vilmos, Városv Gyula és gróf Széchenyi Miklós arcképeivel). Költemények; „Viraszatok és inádkoztatok“. Endrődi Sándortól; „Sirkőfaragó“. Radó Antaltól. — Regénytár! „Az új hajtasok“. Regény. Irta: Gyarmathy Zsigáné (Goró Lajos rajzaival). — „A jövő világából. Fantasztikus regény. Irta Selonszkij N., orosz eredetiből fordította Ambrozovics Dezső (képekkel). — Brioux „Vörös talár“-ja. Szüry Dénestől. — „Képek Dalmáciából“ (képekkel). Dr. Havass Rezsőtől. — „Nagy emberek élettársai“. — „Skublics Jenő“ (arcképpel). — „Kapisztrán János“ (képekkel). Katona Lajostól. — „Paderewski Ignác zongoraművész“ (arcképpel). — „A budapesti csendőrségi új laktanya“ (képekkel). — „Képek a „Katalin című új operettből“ (képekkel Kossak fényképei után). — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok, — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre négy korona, a „Politikai Ujdonságok“-kal és „Világkrónika“-val együtt hat korona. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. egyetem-utca 4. sz. (Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“ legolcsóbb ujság a magyar nép számára. félévre 2 korona, 40 fillér.

Ertesítés. Több oldalról irányult kérdezősködésekre tisztelettel tudatom a t. olvasókkal, hogy „A Visky lányok“ c. munkám 2. kiadásából (76 oldal) melyben t. i. a reform. egyház némely specialitásai, mint az akad. promotió, papmarasztás, legatio, supplicatio stb. vannak regényes köntösben az örök feledéstől megmentve még korlátolt számú példánnyal (270 db.) rendelkezem, melyeket felényire leszállított árban 46 fillérért megküldhetek bérmentve a t. megrendelőknek. Szives rendeléseket Moha-Keresztesre kéri Babay Kálmán reform. lelkész.

KÜLFÖLD.

Hollandia és Magyarország.

Magyar tanulók nevei, kik 1761—1901-ig az utrechti egyetem hallgatói valának.

V.

- Joh. Benedek, Steph. Farkas 1762.
 Fran. Christoforus von Knuth 1763.
 Gabriel Zagoni 1764.
 Fülöp de Öuer 1765.
 1766—67. senki.
 Mich. Polgári, Mich. Paxi (?) de Szatmár 1768.
 1769—71. senki.
 Sámuel Szegedy de Pesth 1772.
 Steph. Madas, Mich. Szőke, Sig. Kolozsvári, La dislaus Fábjan, Greg. Körösi 1774.*
 Josef Réti, Emericus Kállai (Deb.) Benjámín Szikszay (Deb.), Greg. Méhes, Joseph Pap de Fogaras, Sám. Benkő, Steph. Kovásznai, Nic. Técsi, Joh. Körösy, Joh. Báty, Sám. Kolozsváry, Dán. Dömsöd (Deb.), Steph. Watay, Joh. Molnár, 1775.
 Steph. Mőcsi, And. Miklósfalvy 1776.
 Mich. Tege Konkolius (Hungarus proprie dictus), Sám. Horváth, Joseph Zoltán 1777.

* 52 hallgatója volt ez évben az egyetemnek, közülök 19 magyar Átalában ez időponttól sok magyar járt Utrechtbe. megtörténik, hogy a hallgatóság száma 21 között 16 magyar! B. J.

Mich. Wandza, Jos. Szabó (Deb.), Sám. Papp, Sám. Literati (Deb.) Mich. Szalai, Abrahám Komjáti (Patak), Andreas Nádaskai, Joh. Szombati, Sám. Kassai, Joh. Dósa Hartsa (Deb.), Franc. Perjessi (Patak), Steph. Szána, Josef Peterdi, Andr. Tódor, Joh. Pányai (Debreceniek.) 1778.

Sámuel Vajda, St. Göde 1779.

Andr. Liötső (Deb.) 1779.

Fr. Pálfi, Mich. Benedek, Joseph Keresztesi, P. Kérészi 1781.

Greg. Kolozsváry, Joh. P. Kilágyi, And. Kiss, Steph. Nagy (Deb.) Joh. Némegyei (?) Greg. Molnár, Paul. Szent, Joh. Kemenszky, Sám. Bodola 1782.

Joh. Kazai, Mártnus Szilvásy, Greg. Marosy, Steph. Nagy (ex oppido Mitske.), Greg. Kenéz, Sigm. Galamb (Deb.) Sám. Sági, Petrus Patay, Joh. Rétesy 1783.

Josep Ács Endrédy, Joh. Pólya, Sámuel Zilahi, Sám. Horváth, Joh. Szalai, Sámuel Boros, Dán. Szentesi, Henricus Dán. Keck (Debrecinus ex Hungaria natus Herbornae Nassavorum.) 1784.

Steph. Csorba, Steph. Zabolai, Sám. Pécely, Greg. Csernátoni, Sám. Erdélyi, Jos. Rozgonyi 1785.

1786—88. senki.

Mich. Szilágyi, Steph. Hartó de Szokolya (Patak), Jos. Látzay, Mich. Tótfalusy, Steph. Somodi, Sám. Szentés, Joh. Sátor, Jos. Kovács, Andr. Török, Andr. Szoboszlay, Joh. Nánalyi, Franc. Tóth de Mats, Dán. Nádaskay, Joh. Musay 1789.

Nathanael Bodnár 1790.

Joseph Tarczali, Greg. Kakasy, Simon Lucas Borosnyai, Mich. Benkő, Joh. K. Tóth, Joh. Mohai, Greg. Tályai, Dániel Paksi Szatmári, Jos. Kovács, Steph. Szilágyi, Andr. Csabay, Paulus Mäler (Debr.), Steph. Csesznok (Patak), Paul Móre 1791.

1792—93. senki.

Greg. Bartha, Paul Körtvélesi, Joh. Tóth 1794.

1795—1802. senki.

Johannes Tóth 1803.

1804—1816. senki.

Sámuel Dávidházy (Poroszloviensis Hungarus th. Monstravit testimonio viri Cl. *Pauli Sárvári* Prof. Debreciniensis se philosophiae Theoreticae et Litt. Hum; et *Michael Bodor* quo patuit eum jam. in Acad. Göttingensi Theologiae studiis operam dedisse). Jos. Tüdös (Deb. similia testimonia exhibuit at praecedens.) Antonius Buday 1816.

1817—27. senki.

Josephus Ferentzy (In collegio Sárospatakiensi, summa cum laude per plures annos versatus, huc venit ut Theologiae operam daret, testantibus *Josepho comite Teleki* collegii curatore et *Stephano Nyiri* Phil. professores er h. t. Rectore.) 1827.

1828—29. senki.

Jónás Thátos, Lud. Csethe, St. Varju (ex pago Kup. ex Hungaria coll. Papansi rite et honorificentissime dimissus testantibus coll. Professoribus), Joh. Nemet 1829.

1830—1846. senki.

Joh. Tóth 1847.

1848—1855. senki.

Dániel Tóth 1856.

Alex. Borostyán, Alexander Duzs 1857.

Karolus Miskolczy 1858.

Joh. Varga, Desiderius Bernáth (cum testimonium honorifico e gymn. Sa.-Patak dimissus.), Antonius Magyar, Emericus Sehreck (Hungarus natus) 1859.

Géza Kovács, Johannes Öreg (e pago Pátka; antea academiae in Hungaria alumnus.), Kálmán Könyves de Tóth (ex Deb.) 1860.

1862-ig senki.

László Nagy, Albertus Kovács 1863.

Alexander Bosznay, Adalbertus Kovács, Sig. Hájós de Dömösd, Alex. Baló 1864.

Dominicus Sándor, Béla Szász, Leopoldus Kálosi 1865.

Ludovicus Jesko, Petrus Bihari, (antea per aliquot annos collegii Helveticae confessioni addictorum Debreciniensis alumnus.), Edmundus Kovács 1866.

Dionisus Dósa, Dominicus Makai, Gusztavus Nagy (vult s.-pataki theol. tanár) 1867.

1868. senki.

Ludvig Kacz (Komárom), Faranciscus Székely, Ludvig Vitus (Nagy-Ida) 1869.

Alexius Nagy, (Deb.) Albertus Nagy, Dániel Lőrinczy 1870.

Joseph Keresztes, Karolus Páll 1871.

Mich. von Deák (ex oppido Alvinci), Luis Benkő Dániel Fejes, Julius Benkő 1872.

Sámuel Lakatos, Luis Benkő (nánási ref. lelkész), Dániel Fejes 1873.

Jos. Nagy, Ludovicus Lőrinczy 1874.

Alex. Petri, Albertus Molnár, Wolfgangus Szóts, Alex. Szóts 1875.

Joseph Nagy, Karolus Farkas, Jos. Tavaszy, Joseph Takács, Alex. Csák 1876.

Karl Nagy, S. Bary, Csák Tavaszy, Farkas Tóth 1877.

Eugen Kenessey, Jos. Horváth, Karl Nagy 1878.

Edmund Bojthe, Géza Szabó, Sám. Benkő 1879.

Johan Bartalus, Albert Molnár, Steph. Köblös 1880.

Sigismundus Nagy, (Deb.) Julius Köpataky, Béla Kenessey 1881.

Karl Szalay, Desiderius Bartha, Michael Dézsy, Achatius Kovács 1882.

Karl Zsigmond, Sigmund Keck, Elek Nagy 1883.

Balthazár Vásárhelyi, J. Kovács, Sig. Nagy 1884.

Greg. Rákosi, Géza Antal, (theol. tanár Pápán) Karl Nagy 1885.

Greg. Rákosi, Géza Antal, F. Dávid, A. Kiss, B. Kossuth 1886—7.

Géza Antal, J. Dávid, S. Józsa, A. Kiss 1888.

J. Zoványi, V. Fogarasi, J. Csürös 1889.

J. Csürös, S. Szécsi, V. Fogarasi 1890.

J. Csürös, F. Horváth, J. Zajzon 1891.

Karl Nagy, Patonay, J. Zajzon 1892.

L. Egerházy, L. Márton, G. Tárkányi 1893.

Egerházy, Lukácsy, L. Márton 1894.

L. Egerházy, Pásztory, Csürös 1895.

Pásztory, Kovács, Csürös 1896.

Kovács, G. Lencz, J. Rohoska 1897.

Ladislau Juhász, Kovács, Joseph Rohoska 1898.

Alex. Biró, A. Danóczy, Nicolaus Vallancs 1899.

Joseph Birtha, Dionisius Kádár, Béla Nagy, Nicolaus Vallancs 1900.

Joseph Birtha, D. Kádár, Béla Nagy 1901.

(Folyt. köv.)

Birtha József.

NEKROLOG.

RÁCZ MIKLÓS.

(1843—1901.)

1901. szept. 12-én reggel egy sok küzdelemmel és szenvedéssel teljes lelkipásztori pálya zárult be, midőn a kunhegyesi egyház egyik lelkipásztorának Rác Miklósnak szíve megszűnt dobogni. Mindnyájunknak van ugyan elég részünk kivált a lelkipásztori pályán s kivált ma küzdelemben, szenvedésben, de ő egész életén keresztül annak tűzében égett és hamvadott el. Testi lelki jelleme és körülményei mind erre praedestáltak. Ha a küzdelmekből és szenvedésekből szűrődik le lelkitehetségeink szövetén át legbecesebb lelki vagyonunk: akkor ő gazdag és élete tanulságos volt. Lelki tehetségeinek szövege is olyan volt, a mely állításom igaz voltat erősíti meg. Nézegetem, vizsgálom ezt a lelki szöveget, a mit a halál kezem között hagyt s ha tán nem mindenütt tudom olyannak festeni, a minő: ennek oka az, hogy szemeim nem mindenütt láttak tisztán mert a szemnek a látáson kívül még más joga is van, a mit elnyomni nem áll hatalmunkban.

Rác Miklós önéletrajzának feljegyzése szerint 1843. nov. 15-én született Hajdu-Hadházon. Édes atyja pásztorember volt, kora tavasztól késő őszig a pusztán időzött s a gyenge beteges gyermek gyermekéveit édes anyja körében töltötte. Szüleit rendkívül szerette s viszont ezek is őt, a mi a nagyobb testvérek irigységét nem egyszer fel is költötte. De kivált édes anyjáról emlékezik melegen mint a ki a természettől józan belatással, feddhetlen erkölcsessel felruházott, munkás szorgalmas nő s szeretetteljes jó anya volt. Iskoláiból az őt elemi osztályt Hadházon végezte. Életpályául számára a juhászság volt kiszemelve, de jó tanítói Ember Gábor, Nagy Károly és Bartha Mihály lelkész sok utanjárással rábirták szüleit, hogy gyermeküket vigyék el tovább tanulni H.-Böszörménybe. 1856-ban ápril. 8-án vitte be fiát az édes anyja a böszörményi iskolába. 33 évvel később régi barátjához Boros Sándorhoz írott levelében így emlékezik meg életének e fordulatáról: „Én minden évben kegyelettel emlékezem vissza amaz 1856-ik évi ápril. 8-ra. Szegény szülein, az ő fogalmuk szerint „jól elláttak“ ruhaneművel. De én Istenem milyen volt az! a felső ruha egy jóformán töretlen bőrből készült s már igen ócska kis paraszt bunda, kabát helyett egy szintén ócska, ólomgombokkal bőven megrakott paraszt ujjas, nadrág a legolcsóbb kelméből, tudatlan parasztasszony által idomtalanul szabva és varrva! Könyvem fehér ruhaneműm, sőt összes ruhazatom évekig elfért egy parányi gyertyás ferszlágban! . . . Oh ha visszagondolok amaz ápril. 8-ikára: a talán szívembe lopódzott fennhéjásnak, kevélységnek vagy nagyralátásnak a legutolsó csirája is kihál keblemből“ . . . Im ilyen az első igazság küzdelem első átszűrődése az ő lelkén. Hogy is mondja csak Carlyle az ő hőseiről beszélgetvén? Ez a keresztyén szellemnek egészen természetes és szükséges fejleménye. Maga is szegényesen, szenvedésen, ellenszegülésen, keresztre feszítésen, mindenféle világi nyomoruságon alapult. Azt merjük mondani, hogy az, a ki ezeket a dolgokat nem ösmerte s nem tanult ezekből a megbecsülhetetlen leczkékből, az nélkülözötte a legjobb iskolát. Koldulni,

mezitláb járni, durva gyapjuruhabán csatangolni s lenézve lenni mindenki által nem valami szép dolog volt s mindaddig nem volt megtisztelő, a míg azok nemesége nem tette azzá, a kik hivatásszerűleg jártak keltek imígyen . . . Büszkeség, hiúság minden néven nevezendő rossz indulatu önzés az ő szívében is fölébred, mint minden szívben, mindenekelőtt ezeket kell kiirtani még kinok árán is kiszakítani a szívből, mint haszontalan dolgokat.“

Már e korban kezdenek kialakulni benne a self made man jellemvonásai. Életének e szakaszán édesbus érzéssel szeret merengeni ősz fejjel is. Lelkipásztorságának 25. éves ünnepélyén életének e szakaszáról így nyilatkozik a nála tisztelgő küldöttség előtt: sorsom az látszott lenni, hogy a mint a mély völgyben az alacsony bokor alján nyílt virág, én is látatlanul észrevétlenül maradjak mint annyi milliók a hasonló sorsuak közül. De nem ez volt rólam ott fent megírva!! Bármily elrejtett alacsony völgyben állottam is, meglátott engem a ki „szálanként lát minden füvet és minden port szemenként“ meglátott kegyelmére méltóztatott és évek multával az ő szolgálatára elhívott. Ha visszagondolok gyermekségem éveire: szinte szédület fog el annak elgondolására, hogy milyen elképzelhetetlen meszeségben és magasságban állott én előttem az a cél, a melyre mégis ugyszólván éjeli és nappali erőfeszítéssel törekedtem. Ismét Carlylet idézem, a ki szerint a hőnek istenitéletet kell kiállania, hogy bebizonyítsa rátermettségét. Tiszta igazság van abban a gondolatban, hogy a társadalom alsóbb osztályainak erőfeszítése a felsőbb körök és jutalmazóbb állások felé folytonos és örökké tartó! Erős emberek születnek köztük, a kiknek másutt a helyük, mint ott alant. A self made man nemcsak értelmi, hanem erkölcsi tökélet is gyűjt, azért egyénisége kétszeresen súlyos és értékes a társadalmi munkában. Az akarat megacélosodása mellett megkezdődik lelkében a keresztyén élettapasztalat fejlődési folyamata is, Isten ujjának felösmérése az emberi életben. Az 1858. óriási böszörményi éjjeli tűzvészből gyalog és sirva menekül a gyermek haza Hadháza. Az édes anyja visszatér a remegő gyermekkel a gyászoló és siró városba és a keserűből édes jön ki, Isten egy áldott lelkű gyermektelen özvegy öreg asszonyhoz Lovas Istvánné Takacs Rebekához vezérli őket, a ki szállást adott nekik s a gyermeket megszeretvén, csakhamar kenyerét is megosztá vele és saját gyermekeként gondját viselte. Ez özvegy haláláig megtartá forró szeretetét védenice iránt. Gyalog is elment Hadháza, hogy a templomban legalább bibliát olvasni hallhassa a gyermek-íjút. Ilyen lehetett a kis Luther és Kotta Konrádné szeretete. Lovas Istvánné házában csak fél évig maradt, mert Pápai Imre böszörményi lelkész pártfogása következtében u. n. particulista lesz, két éven át ingyen lakást kosztot és némi pénzsegélyt kap. Önéletrajzában néhány szóval jellemzi böszörményi tanárait, a kik között ott volt Szermlei Samu is, a kiről a szigorú jelző mellett a következő jellemzést adja: azt már akkor is mint gyermekek érzettük s magunk közötti beszélgetésekben sokszor magasztalva emlegettük, hogy fiatal tanítónk igen kitűnően képzett s minden tantárgyát alaposan értő és kezelő tanító volt. Böszörményre, annak egyházaira iskolájára, ottani tanáira és pártfogóira élete végéig hálás szívvel gondolt. 1860. szept. havában tanulmányai folytatására Debrecenbe ment, a hol teljesen ismeretlen levén, egyelőre a böszörményihez hasonló pártolásra és segedelemre nem számíthatott. A debreceni első felélesztendő ismét a lelki erő megmutatásának ideje volt. Benilakos lett

a collégiumban, de csak hazulról élelmezték szülei; egyszerű ebédjét maga főzte, de azért a közel 100 növendéket számláló osztályban az igénytelen szegény gyermek felév mulva 11. lett, előtte csak mind Debrecenben tanult s nagyobb részben előkelő családok sarjai (Kain, Farkas, Thamássy, Csáthy, Bay stb.) ültek. Ez a körülmény itt is ráfordítá a figyelmet és pártfogója a ritka becsületességü és jó lelkü Kiss András tanár volt a ki nádudvari Ludmán Lajos mellé correpetitorul szólította fel. Csakhamar azonban nagy változás történt sorsán. A hadháziak egyik megüresedett tanítói állás ideiglenes betöltésére meghívták, hogy ez uton anyagi segélyhez juthasson s ő elvállalta azt a nehéz feladatot, hogy a tanítóóság betöltése mellett V. gymn. osztály 2. és a VI. oszt. 1. ső feléről magán vizsgát tegyen. Tanítói működése dícséretet nyert s a magánvizsgákat is szerencsésen kiállotta, de azért mint maga megjegyzi, ez az esztendő sem anyagilag, sem szellemileg nem volt előnyös ránézve. Anyagilag szülei szorultak rá fizetésére, szellemileg pedig — ő szerinte — az ilyen autodidaktaság kihatással volt későbbi előhaladására nézve, különösen az idegen nyelvek tanulmányában. 1862-ben visszakérülvén Debrecenbe, ismét a kezdet nehézségeivel küzd mind inkább ismét teljes szigorúságában állott előtte az élet jelene és jövője egyaránt; úgy hogy már már az az alternatíva áll előtte, hogy vagy elhagyja a tudományos pályát, vagy újra és ezuttal egész életén át tanító legyen.

Ekkor tapasztalja ismét, hogy a hol legnagyobb a szükség, ott van legközelebb az isteni segedelem. A jólelkü öreg Kiss András újra egy nevelőséget szerez neki, a mely nemcsak tanulói existenciáját biztosítja, hanem egész tanulói pályájára kihatással volt. E naptól fogva — ugymond — a nyomasztó szegénység lelekölő terhét nem éreztem egész tanulói pályámon. Igenis, mert azon nemes lelkü urnőben, kihez a gondviselés vezért, második Lovas Istvannét találtam, azon különbséggel, hogy itt már a szívjóság igaz műveltséggel is volt párosulva. Nemes egyszerűség, erkölcsi tisztaság, az élet sok szomorú tapasztalatai által megedzett vallásos hit és minden körülmények között emelkedett gondolkodás hűség és jóság jellemezték az alodott emlékü nőt kinek családi körében nevelői állást nyert. Tömösváry Károly és neje szül. Fekete Veronika asszony háza minden bizonynyal nemcsak anyagi hanem értelmi és főleg erkölcsi lendületet is adott neki. Később fel lettek előtte tárva a család legtittkosabb magánviszonyai is.

Igy halad életének észrevétlen folyócskája a szakpályára és azon mindinkább a nyilvánosság elé hogy tekintélyes folyóvá növekedjék. A szakpályán 2-ik kitűnő majd ifjusági könyvtárnok és az ifjuságnak kedvenc vezére lesz, a mint maga mondja az ifjuság nyilvános életének egyik zászlóvivőjévé lettem s e zászlót én a collégiumban még ezután töltött 4 évig minden meggyőződésem szerinti jó ügyben becsülettel és bátran lobogtattam s merem mondani, hogy ezen idő alatt népszerűbb, az ifjuság általánosabb szeretetében részesülő diák nálamnál nem volt. Mindazok, a kik közelebről ismerik az én diák életemet — úgy hiszem — hogy e tekintetben igazat adnak nekem. Életének lucidum intervalluma ez. A diákos vig mulatságokat nem számítva, melyekből kimaradhatatlan volt, az ifjuság minden nemesebb mozgalmában a legtevékenyebb részt vesz. A szavalati szakosztály, az ő elnöksége alatt ért el olyan virágzást a milyennel előbb távolról sem bírt. Collégiumi ünnepélyeknek, március 15-ikének ő a rendes szónoka. Ifjuságának ez emléke a következő méla

akkorban szólal meg a roskatag ember ajkán lelkipásztorságának 25. éves ünnepélyén: Oh én is voltam ifju! . . . az én utamon is nyíltak virágok de nekem nem volt időm, hogy értök lehajoljak! . . . Hiszen csak egy tévesztett lépést kellett volna tennem, hogy a kitűzött magas céltől örökre elessem! . . . Oh bizony az Ur volt az én ifjuságomnak vezére és azért nem ütköztek meg lábaim a botránkozás köveiben, azért nem szégyenültem meg az én reménységemben.

1868. aug. havában akkori tanítványával karcagi birtokos Papp Mór fiával Sándorral együtt 3 hétre a külföldre kirándulást tesz és Bécsben, Salzburgban, Ischlben, Münchenben fordult meg. Az 1867-68-ik iskolai évre ezen megjegyzést teszi: életemben aligha volt jobb dolgom mint ekkor.

De az 1868-ik év más tekintetben is nevezetes, sőt döntő esztendő lett egész életére. Ez év husvétján volt először Kunhegyesen. mint legatus és a szegény, egyszerű, pártfogó nélküli ifju annyira foglyul vitte annak, a nagy fenyes gyülekezetnek híveit, hogy az a gyülekezet nem felejtette és nem hagyta el többé soha. Ekkor mondta neki Ujvárosi György egyik kunhegyesi lelkész: Na édes öcsém! úgy megszerette ez a nép, meglássa, hogy soha nem feledi el s úgy lehet, hogy az én utódom lesz. Jóslata teljesült! 1869. áprilban meghalt Ujvárosi és a kunhegyesi egyház egy szívvel lélekkel ő róla, a legatusról emlékezett meg, a ki igaz hogy már ekkor végzett theologus és esküdt diák volt, de még kápláni vizsgát sem tett, tehát legkevesebb két év kellett volna rá, hogy választhatóvá legyen. Hallani sem akart tehát e képtelennek tetsző dologról. De végre is, különösen a Révész Imre tanácsára, nem utasította el a felé irányult bizalmat, hanem feltételelesen t. i. ha várnak rá: megígérkezett. Előzőleg a jó hadháziak is meghívták rektornak még mint esküdt diákot, sőt azt is megígérték, hogy az esküdti év leteltéig várnak reá s ily értelemben ő is eligérkezett nekik. Most azonban az önzetlenül szerető hadháziak magok feloldották adott szava alól, mivel abban az időben tanítói pályán működő egyének nem lehetett kápláni vizsgát tenni. Sőt a hadháziak azon ohajtásukat is kifejezték, hogy a kunhegyesi cél megvalósíthatása érdekében okvetlenül menjen ki külföldre ösmeretei öregbítése végett, sőt segítségüket is ígérték. Messzinek látszó cél volt. De a gondviselés keze ismét benyult a dolgok folyásába.

Kunhegyes áprilban üresedett meg, ugyanakkor tartott az egyházkerületi gyűlés is a mikor a kápláni vizsgák is szoktak tartatni. E gyűlésre a még cursusban levő 3-ad éves theologusok (a mai 4-edévesek) kérvényt adtak be, hogy tekintettel a káplánhiányra engedtessek meg nekik, hogy augusztusban kápláni vizsgát tessenek. A kérvény megadatott s ezen alkalmat felhasználva im ő is letehetette az 1-ső vizsgát. A kerület kimondta ugyan azt is, hogy ezen rendkívülieg vizsgázók a 2. vizsgát nem következő 1870. hanem az azután való 1871. év tavaszán tehetik le. De az első nehéz akadály szerencsésen elmult.

A vizsgaletétele után Kunhegyesre ment s Könyves Tóth Mihály esperes beleegyezését megnyerve segédkezett az Urvacora osztásnál aug. 29-én. E napról ezt írja naplójába: mondhatnám, éber álmok között töltött éjszaka után felviradtam életem egyik jelentékeny napjára, melyen mint az Urnak leendő szolgája, először osztottam az uri szent vacsorát. Nem tudom hiven leírni a meghatottságot, mely szívemet lelkemet elfoglalta, midőn a templomba, majd a szószekben s végre az Ur

asztalához léptem s nem vagyok képes szavakba foglalni hálaérzelmeimet, melyek szívem oltárától egy halk sóhajban felszálltak a mindenek Urához, az erőért, a segedelemért, a kegyelemért, melyre engem földhöz ragadt szegény teremést méltatott. Oh áldassék nagy neve mindörökké!

Székelly Károly kunhegyesi lelkészszel részletesen megbeszélve ügyét, abban állapotok meg, hogy ő menjen ki külföldre legalább fél évre, tavasszal aztán kísértse meg a 2. vizsga letetését, s akkor tavasszal választják meg, ha pedig nem engedélyeznék a vizsgát: akkor Kunhegyesre jön segí lelkésznek és egy évig fog működni.

Szept. 2-án vett bucsut Kunhegyesről a legszebb remények, a legőszintébb biztatások között. A jó hadháziak csakugyan beváltották szavukat, akkori főhadnagy Hadházi Endre jóindulata folytán egyik közpöntárból jelentékeny összeget kölcsönözvén neki.

Az orvosok és természetvizsgálók évi nagygyűléseit akkor szept. 5-én Fiumében tartották és a Fiume visszaesatolása feletti hazafias öröm igen sokakat elvitt oda, a kik az orvosi és természettudományi vizsgálódások iránt különben nem valami nagy érdeklődéssel viseltettek is. Ő lelkes híve volt mindig a természettudománynak és a hazafias öröme, Fiume-felé vette tehát útját sok debreceni jó ismerőssel együtt s ott ezeknek körében néhány vidám napot töltött; majd az adriai tengeren Velencébe hajóztak, a hol ismét pár napot töltve, Veronan, Majlandon, át Turinba érkeztek heten és ott 1869. szept. 14-én Kossuth Lajosnál tisztelkedtek. Kossuthal való találkozások, mint mindenkire, úgy ő reá is rendkívüli hatással volt. Többször elbeszélte nekem, hogy első tekintete elárulta a rendkívüli lelket. Naplójában azt írja ez óráról: örökre szent és feledhetetlen előttem azon óra, melyet nála töltöttünk, kezét fogtunk vele, s hallgattuk ajkairól a keserűségteljes, de azért mégis a legmélyebb és legigazabb honszerelmet tanúsító szavakat. Néhány napi utazás után, a mely alatt Genf, Bern, Bazelt, tekintették meg, megérkeztek Káposztás János volt senior barátjával a kies Heidelbergbe és itt megtelepedve egyetemi hallgatónak beíratkoztak. Schenkel, Hitzig, Holtzman, Hausrath működtek akkor itt a theologiai fakultáson. Ezekről vettek ők órákat sőt pár órán hetenként Helmholtz (később berlini tanár) népszerű természettudományi előadásait is hallgatták s néhányszor ellátogattak Bunsennek vegytani s Kirchhoffnak physikai előadásaira is. Mind a három természetudós a XIX. század legtiszteltebb, legnemesebb, korszakalkotó lelkei közül való volt. Helmholtztól az Allgemeine Resultate der Naturwissenschaften című tantárgyat, Holtzmantól a Katechetikát, Hitzigtől az efezusi philipi és kollossói levelek magyarázatát, Hausrathtól a keresztyén egyház egyetemes történetét és Schenkeltől a keresztyén dogmatikát hallgatta. A kis Heidelberg falai akkor a föld tudományának jó kora procentjét őrizték. Ráillettek az Emerzon szavai: ha volna oly mágnes, mely rámutatna azokra a házakra a hol a valódi nagy és szellemileg gazdag emberek laknak: mindenemet eladnám s még ma utra kelnék.

1870. márciusában indult haza, utba ejtve Nürnberget, Múchent, Salzburgot, Bécsset. Itthon Bartha Mihály hadházi lelkész mellett káplánkodott, hogy a május-i egyházkerületi gyűlésen a papi vizsgát letehesse. Szándéka — mint fentebb láttuk — ellenkezett ugyan az egyházkerület 1869. végzésével, de vizsgája kivételes helyzetére tekintetből főleg Révész Bálint, Könyves Tóth Mihály, Pápai Imre esperesek és a derék theolo-

giai tanárkar kiváló pártolására engedélyeztetett s kitűnően sikerült máj. 5-én; máj. 29-én pedig már a kunhegyesi egyház ötöd félé száz szavazó részvételével egyhangulag megválasztotta lelképásztorra az egy hónapos káplánt 26 és 1/2 éves korában. Lelképásztori állását 1870. jun. 5-én pünköst ünnepén foglalta el e textussal: nem adott nekünk az Isten félelemnek lelkét, hanem erőnek szeretetnek és józan elmének lelkét.

És a kuhegyesi nép közszeretete és bizalma ő iránta nem változott meg haláláig soha. Pedig alig szolgálhatott 5—6 évig. 1876. őszétől fogva betegsége miatt folyvást segédet kellett tartani. Ettől fogva csak néha szolgált személyesen. 25. éves lelképásztori jubileumán 1895-ben a gyülekezet szónoka, a nemesszívű és nagy tehetségű agg presbyter Kalmár József őszintén kijelenté előtte üdvözlőbeszédében: gyengélkedése mellett is mindig kedves lelképásztorunk volt nekünk. A mire ő így válaszolt a többek között: 25 év lezajlása után itt állok előttetek szeretett testvéreim! itt állok megöszült fejjel, sok betegségek által megtört roskatag testtel. Oh a kik visszaemlékeznek a 25 év előtti időre: mennyire megváltozottak találhatnak most azok engem. De az én jó Istene, kegyelme nem változott meg, mert ime a ti hü szerelmeitek megtartotta számomra, az apáktól a fiak öröklötték azt mintegy . . . „Ti vagytok az én dicsőségem öröme”. Midőn azonban végig tekintek lelképásztorkodásom 25 éves emlékein: őszintén be kell vallanom Sz. T. im, hogy azon emlékek között... legfájdóbb legvézőbb annak emléke, hogy csak igen kevés ideig szolgálhattam azzal az erővel és buzgósággal, a melylyel mindvégig szolgálni reményltem és óhajtottam is volna.

(Folyt. köv.)

Csánki Benjámín.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Kitüntetés.** *Tóth József*, főgymnaziumunknak ma már nyugalmazott tanára királyi kitüntetésben részesült: a tanügy terén szerzett érdemeinek elismeréséül a király ő felsége a Ferencz József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. A hirt a hivatalos lap november 21. száma hozta köztudomásra. Igaz szívvel gratulálunk a megérdemelt kitüntetéshez. Hogy a királyi elismerés sugarai ez uttal mennyire érdemes férfiúra estek, megmutatta városunk közvéleményének megnyilatkozása. Főiskolánk igazgatósága 23-án estve az Angolkirálynéhez címzett vendéglőben társas-vacsorát rendezett a kitüntetett férfiú tiszteletére. S bár a nagyon sebtiben eszközölt: ünnepély rendezéséről igen sokan nem értesülhettek: mégis mintegy ötvenen jelentek meg azon. Ott volt ft. Kiss Áron püspök, gróf Dégenfeld egyh. ker. főgondnok, a főiskolai tanárok, Legyel Imre egyh. m. gondnok, Balogh Imre ny. kir. ítélő táblai bíró, dr. Sárvány Lőrincz, Szőgyény János ny. törvényszéki elnök, Aczél Géza városi főmérnök sat. sat. Többen le-velben mentették ki magukat elmaradásokért, s fejezték ki legjobb kívánataikat. A szellemes felköszöntők egy-mást érték, ezek között klasszikus ismeretre, mely tudásra valló erejével a kitüntetett férfiúnak szeretve tisztelt püspökünkre és főgondnokunkra mondott felköszöntője volt feltűnő figyelem tárgya, a melyet ő igen szellemesen hozott egybe a debreceni protestáns egyetem megvalósításának eszméjével. A vidám társaság az éjféli órákban oszlott szét.

— **Lelkészválasztás.** A Kun Béla eltávozásával megüresedett *vésztői* ev. ref. lelkeszi állásra november 21. és 22. napjain történt meg a választás. Az első napon 602 választásra jogosult egyháztagnak közül leszavazott összesen: 364. Ebből kapott *Csák Aladár* peéri lelkész 166, — *Dr. Márk Ferencz* okányi 103, — *Csapó Péter* téglási 53, és *Böszörményi Béla* battonyai lelkész 42 szavazatot. Abszolút többséget egyik jelölt sem nyervén, másnap a két legtöbb votumot nyert jelölt között új választás rendelkezett el a mikor is kapott *Csák Aladár* 224, és *Dr. Márk Ferencz* 190 szavazatot s így 34 szótöbbséggel *Csák Aladár* peéri lelkész választatott meg a *vésztői* nagy egyház lelkészévé, ki néhai jó édes apjának örökét foglalta el. A *vésztői* egyház a megválasztott ifju Timótheus jövő működéséhez a legszebb reményeket fűzi.

— **A rendkívüli szükségletekre fentartott államsegélyből** az 1901. november 20. egyházkerületi gyűlés határozata értelmében 25—25. koronát kaptak: az alsó-szabolcs-hajduvidéki egyházmegyéből: Kágyi József mártonfalvai tanító *Békésbáti* egyházmegyéből: Asztalos Sándor csorvási lelkész, Soós Zsigmond kovácsházai volt tanító. *Beregi* egyházmegyéből: Abaházi Lajos fornoszi lelkész, Kölcsey Zsigmond bilkei lelkész, Miklós József gecsei lelkész, Peterdi Pál b. surányi lelkész, Sütő Miklós kajdani lelkész, Szikszay Kálmán raf.-ujfalusi lelkész, Tariska Lajos balazséri lelkész. Zámory Zoltán m.-kaszonyi lelkész, Vigvári Mihály n.-beregí lelkész, Heé Lajos ugornyai ny. tanító, Molnár Bertalan kis-bégányi tanító. *Bihari* egyházmegyéből: Ács Endre m.-kakucsi lelkész, Bokros Benedek hegyk.-száldobágyi lelkész, Szokolai Béla hegyk.-kovácsi lelkész, *Ermelleki* egyházmegyéből: Bán Sándor szentjobbi lelkész, Molnár Antal bagaméri tanító, Szebeni József kiskereki tanító, *Felső-szabolcsi* egyházmegyéből: Bakos Kálmán b.-aranyosi lelkész, Barcsa Endre piricsei lelkész, Görömbey István cserepes kenézi lelkész, Hagymásy Ferencz papi lelkész, Márton Gyula mihálydi lelkész, Molnár Miklós bakai lelkész, Nagy István genzei lelkész, Nagy Kálmán lövöpetrii lelkész, Porzsoló Károly bezdédi lelkész, Szentpétery István mogyoródi lelkész, Takács Gyula rohodi lelkész, Ujlaky Lajos benki lelkész, Urbán Dezső ófehértói lelkész, Balogh Imre apagyi tanító, Batta István lövöpetrii tanító, Bertha János nagykallói tanító, Katsari Lajos vasmegyei tanító, László Gyula bákai tanító, Székely István gyüreí tanító, Szücs József ibronyi tanító. *Heves-nagykunsági* egyházmegyéből: Papp Károly tiszainokai lelkész. *Máramaros-ugocsi* egyházmegyéből: Nagy Endre hosszumezei lelkész, Koncz Sándor tekeházai lelkész, Kürthy Károly dabóci lelkész, Sárkány Lajos fekete-ardói lelkész, Szekeres Sándor forgolányi lelkész, Szép Ferencz tiszaujhelyi lelkész. *Nagybányai* egyházmegyéből: Balajty Károly sz.-koródi lelkész, Barkasz Albert méhteleki lelkész, Hajdu Albert sz.-udvari lelkész, Kocsi Péter nagyhódosi lelkész, Makai Elek batizi lelkész, Pásztor István magosligeti lelkész, Erdős Endre nagykölesi tanító, Huszár Benedek pártfalvai tanító, Tóth György szinyérváraljai tanító. *Nagykárolyi* egyházmegyéből: Korányi János dobrai lelkész, Szabó Lajos domahidai lelkész, Tukaes Lajos nyirmegyesi lelkész, Juhász Elek fábiánházi tanító, Karsai Gergely domahidai tanító, Szöke Gábor bőrvélyi tanító. *Szatmári* egyházmegyéből: Becsák Sándor simai lelkész, Csepelyi Menyhért mándi lelkész, Csepke Péter ricsei lelkész, Csizsár István darai lelkész, Fábján Károly fehérgyarmati lelkész, Gönczy Sándor tyukodi

lelkész, Lossonezy Gusztáv komlódtótfalui lelkész, Nagy Bernát cégény-dányádi lelkész, Nagy Sándor pusztadaróci lelkész, Nyíri Gyula rápóti lelkész, Szabó Lajos fülöpösi lelkész, V. Szabó Sándor hermánszegi lelkész, Szilva István szamosbecsi lelkész, Bernáth Károly atyai tanító, Dudás Dániel ricsei tanító, Erdélyi Gusztáv keérsemjéni tanító, Heé Sándor nábrádi tanító, Móricz Imre szamosbecsi tanító, Nagy Ambrus panyolai tanító, Váczy István hermánszegi tanító, Varga József jánki tanító. Összesen: 83. (57 lelkész és 26 tanító.)

— **Erzsébet napja.** A karcagi községi polgárlányiskola, mely ez évben alakult meg, egy gyász-ünnepélyt rendezett szeretett „Erzsébet Királynénk” emlékére, melyben kimutatta, hogy mikép kíván adózni feledhetetlen királynénk emlékének. Dacára annak, hogy az iskola növendékeinek első fellépése volt ez, mégis derekasan megállották helyüket s az általuk rendezett ünnepély kitűnően sikerült; az ünnepély sorrendje a következő: Gyászdal Deák Gerőtől énekelte a növendékek-kara, melyet Waldmann Juliska jól sikerült szavallata követte; ezután Banyay Gratiana igazgató-nő gyönyörű emlékeszédet mondott feledhetetlen „Erzsébet királynénk” fölött, melyben megemlítette, hogy ő nem akkor lett halott, midőn a gyilkos töre megsebezte szívét, hanem szeretett fia, Rudolf halála óta valóságos élő-halott volt s fájdalmát nem enyhíté semmi: s hogy titkolta könnyét népe előtt, de megértette ezt a nemzet s vele örült az ő vidámabb napjaiban, vele szomorkodott és sirt szomorubb perceiben; említve még azon szavakat is, hogy a mikép szerette őt nemzete életében, oly tisztelettel fogja az ő emlékét megtartani halála után. Az emlékeszédet követte egy másik szép szavallat, melyet Vad Mariska adott elő; továbbá Kimmach Ödön „Hódolat” c. művét előadták: Szónok: Mezei Ilona; a haza nevében: Dezső Jolán; a város nevében: Toronkő Jolán; az intézet nevében: Széll Piroška, s mindnyájan egy-egy virágkoszorut helyeztek szeretett királynénk arcképe elé. Végre a „Hymnust” énekelte el a növendékek-kara, melyet a közönség felállva hallgatott meg s a kitörő tapsvihár után Tassy Becz Géza városi polgármester éltette a hazát és a királyt egyszersmind az ünnepélyt befejezettnek nyilvánította. *M. B.*

Szerkesztői üzenet.

K. F. Püspökladány. V. L. Nagyrábé. Mindketten ugyanarról a tárgyról, ugyanazon cézzal és tartalommal iratok s mindkét munka elkészve érkezett be. Most meg már a tárgy aktualitását veszítette. Az egyházkerület e tárgyban nemcsak állást foglalt hanem határozott is már. Nem volna értelme, ha utólagosan közözném. Várjunk, míg a kérdés ismét felszínre kerül. — **Az ev. ref. tanítói testület Dévaványa.** Egy percig sem tétellestem föl, hogy önök egy nézetben vannak a bizonyos uri emberrel. Örülök rajta, hogy önök ezt most testületileg is revelálják. En azt az urat nem ismerem; személyéhez szerencsém soha nem volt, de éppen azért a legtárgyilagósbabban jártam el, mikor szer-telenkedéseit kellő méderbe tereltem s további extravagálásra neki alkalmat nem adtam. Az önök beküldött nyilatkozata eljárásom helyes voltáról még inkább meggyőz. Azonban engedjék meg mégis, hogy azt a beküldött nyilatkozatot ki ne adjam. Jól tudják önök, hogy azon ur előtt lapom sorompóját lezártam. Nohát hagyjunk neki békét mi is, annyival inkább pedig, mert ha e nyilatkozat lapomban meg jelennek, akkor lehetetlen volna a kötelesség elől kitérni, hogy az ő védekezésének is helyet adjak. Ezt pedig nem akarom. Önök különben is fedezve vannak; a további cáfolás meg egészen felesleges. **A. J. Kaba.** Sort keritek rá. — **T. Zs. és társainak. Füzes-Gyarmat.** Vettem az önök beküldött nyilatkozatát. Azonban legyenek meggyőződve, sokkal okosabb dolog ezt az ügyet a nyilvánosság előtt tovább nem feszegetni. Ez csak további gyűlöletre és személyeskedésre vezetne; a mi nem lehet érdeke sem önöknek, sem a megválasztott lelkésznek, sem

a gyülekezeti békének. Én azokat a bizonyos közleményeket nem olvastam de ha csakugyan megjelentek, *feltétlenül elítélem azokat*. Mikor már egy ügy bíróság elé kerül, nagy tapintatlanság azt továbbra is nyilvánosan tárgyalni. Ezt én, mint a perben teljesen érdektelen ember mondom s higység el, — tárgyilagossággal ítélek, mint azok kik egy, vagy más oldalról angazsálva vannak. Azért kijelentem, hogy sem ezeket a beküldött nyilatkozatokat, sem semmi más ez ügyre vonatkozó s hozzám talán ezután érkező cikket nem közlök, bármelyik fél érdekében lettek legyen is azok megírva. Egyet azonban már most hangsúlyoznom kell t. i. azt, hogy a bíróság eljárását semmiféle petitio vagy informatio nem befolyásolta a muliban s nem fogja befolyásolni a jövőben sem. A bíróság szigorú tárgyilagossággal s teljes lelkiismereti függetlenséggel hozza meg a maga ítéletét, a mit a többek között az is bizonyít, hogy ime most is újabb és alaposabb vizsgálatot rendelt el. Felebaráti szeretettel ajánlom tehát, hogy várjanak türelemmel s ne hordják a tüzet hajlékaikból ki, hogy az egész gyülekezetet lángba borítsák. Okos ember még az indulatait is láncra tudja verni. A sarrét-vidéki kálvinistákat meg mindig ilyennek ismertem. Ne feledjék önök, hogy a hatvanas évek végén egy égháború a füzes-gyarmatiak templomának csak a tornyát döntötte le; de az a vihar, mely ott most kitörőfélben van, igen könnyen a fundamentumokat is meglazíthatja. — **P. S. A. Szoboszló.** Kár volt úgy meghajtani magad. Az egész cikk a mint láthatod, úgy sem jöhetett. De talán nem nagy baj. Majd jön legközelebb. A miről mellékesen irsz, az engem nem lep meg. Madarat tolláról, — ökröt szarváról! Ugy szokott az lenni a világon. Ismered a fülemile, meg a ló mesejét? Ha nem...? adandó alkalommal majd el mondom Addig pedig ajánlom figyelmedbe Luk. 6. 26. verset.

Tartalom-jegyzék: A kálvinizmus mai külső és belső állapota hazánkban. Nagy István. — Tárca: Ertekezés. Nagy Lajos. — Tanügy: Reform. hithűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — Közéletünk: Egyházkerületi közgyűlés. — A vésztői lelkészválasztás. Több szavazó. — A szeretet munkája B. ujjfaluban. Gulyás Bálint. — Irodalom. — Külföld: Hollandia és Magyarország. Birta József. — Nekrológ: Rácz Miklós. Csánki Benjámin. — Különféle.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Uzletem fentállása alatt 96 ev. ref. egyháznak szolgáltam munkámmal.

Orgona építészeti műterem

Debreczenben,

Darabos-utca 7. sz. alatt (a Collegium mellett.)

Fentáll 1893. óta.

Teljesen e czélra épített házamban készítek a mai kor legelőkeltebb vívmánya szerint, bármily kivitelű új orgonákat s azokért a legmesszebbmenő jótállást vállalom.

Orgona építészetem, mint az ev. ref. egyházak érdekét szolgáló intézmény, e téren az országban egyedül áll.

Munkám jóságával elértem azt, hogy minden évben növekszik a czégem iránti bizalom, s ígérem ezuttal is, hogy továbbra is úgy az árakban, mint a kivitelben egyházam érdekét tartom első sorban is szem előtt és teljes megbízhatóságra törekszem.

Elvállalok régi orgonák átalakítását, áthelyezését, tisztítását, hangolását és javítását vagy évi gondozását mérsékelt áron több évre menő jótállás mellett. — Megrendelésre készítek bármilyen kivitelű harmóniumokat is.

A nagytiszteletű és tekintetes egyházi előjáróság és az adományozó közönség, valamint a kántor-organista és tanító urak szíves pártfogásába továbbra is ajánlva magamat, maradtam

teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona építő.

Határozott árak, elsőrendű minőség, erőteljes nemes hangzású orgonák.

Műtermemben megrendelt orgonák mindenkor vannak felállítva.

Erdeklődőket szívesen látok, tervekkel készséggel szolgálok.

Hazánkban

a szolid czég mintaképeül jelölik meg *Neumann M.* Magyarország legnagyobb és legrégebb férfi, fiu és gyermek ruha telepét. Ezen 55 év óta fennálló üzlet már megalapítása után a legjobb hírnévre tett szert, melyet azzal érdemelt ki, hogy ritka lelkiismeretes és pontos kiszolgálásban részesítette vevőit. Különös figyelme arra irányult, hogy csak jó minőségű árut használt és ezeket a legjobb munkásokkal dolgoztatta fel. Az árak tekintetében az ország legnagyobb forgalmu ruha telepe, mint ma is — úgy mindenkor a legolcsóbb volt. A hűvös idők beálltával a szülőknek egyedüli gondját a gyermekek kiruházása képezi. A meleg ruha éppen úgy szükséges az egészség fentartására, mint a táplálék. A meghűlésből eredő betegségek gyakran utját állják az egészséges fejlődésnek. A férfiktól pedig a társadalom megköveteli, hogy tisztességesen ruházkodjanak. Debreczen és vidéke közönségének alkalma van ruha szükségletét a legelső forrásból olcsón beszerezni, mert *Neumann M. czégnek* nagy raktára van *Debreczenben, Piac-utca 49. szám alatt.* A környék sőt távoli városokból is tömegesen keresik fel *Neumann M.* ruhatelepét.

Főüzlet: Budapest, Muzeum-körút.

Raktárak:

**Arad,
Kolozsvár,**

**Kassa,
Nagyvárad,**

**Pozsony,
Pécs**

**Temesvár,
stb.**